

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pris 1 Kr.

8 AAR
I HORSENS TUGTHUS
AF VÆRKMESTER I. P. JENSEN

SKILDRINGER
AF LIVET BAG DE GRAA MURE
INDTRYK OG OPLEVELSER

5. FORBEDREDE OG FORØGEDE UDGAVE
25.—27. TUSENDE

8 Aar
i Horsens Tugthus.

Af

Værkmester I. P. Jensen.

Skildringer af Livet bag de graa Mure.
Indtryk og Oplevelser.

Avis - Bogtrykkeriet,
Sendergade 49 - Horsens.
1927.

5te forbedrede og forøgede Udgave.
25.—27. Tusinde.

Eftertryk forbydes.

Forord til 6. Udgave.

Horsens Tugthus eller „Slottet paa Bakken“, som Anstalten populært kaldes, har altid været omgivet med en vis Hemmelighedsfuldhed. Hvor mange Mennesker havde ikke Lyst til at kende lidt til Livet, der levede bag de triste Mure. Det er der Lejlighed til gennem den lille populære Bog, tidligere Værkmester I. P. Jensen har skrevet og udgivet.

Forfatteren har været ansat i 8 Aar i Tugthuset og har selvfølgelig i denne Tid haft Lejlighed til at se et og andet, som det kan interessere at høre om. I Bogen stifter man Bekendtskab med en Række Farigetyper, ligesom der fortælles mange Smaatræk fra Livet derinde. Iøvrigt er Bogens Indhold nærmest af opbyggelig Art.

Horsens, i Februar 1927.

Alb. Christiansen.

Set fra Sydøst.

II.

General Wrangels Slot.

Ovenstaaende Benævnelse af Horsens Tugthus stammer fra 1864. General Wrangel rykkede da i Spidsen for sine Tropper frem mod Horsens, og da han fra en Bakke fik Øje paa Tugthuset, udbrød han: „Paa dette Slot vil jeg bo.“ Dette opgav han dog, efter at han havde faaet at vide, hvad Slottet blev brugt til, og valgte sig et andet Standkvarter.

Men endnu i Dag er Slottet et af Horsens By's

Seværdigheder, hvilket ogsaa viser sig deri, at de fremmede, der kommer til Horsens, som oftest skal ud at bese Slottet paa Bakken, som det ogsaa tidt benævnes.

Der hviler et vist hemmelighedsfuldt Slør over det. „Adgang forbydes Uvedkommende“, er det første, der møder den fremmede, og netop dette, at det er saa strengt afspærret for alle, som ikke er knyttet til Anstaltens Tjeneste, gør, at de fleste Mennesker er stærkt interesserede i at høre lidt der inde fra. Jeg har derfor tænkt at kunne paaregne Publikums Interesse for denne lille Bog, hvori jeg vil fortælle lidt om Livet derinde i de 8 Aar, jeg har haft en Gerning at gøre dér. Og da denne Gerning har ført mig i direkte daglig Berøring med Fangerne, har jeg faaet et personligt Indtryk af deres Tanke og Sjæleliv, deres Retsbegreber, deres Vurdering af Forholdene baade indenfor og udenfor Murene. Det vil derfor blive mine personlige Indtryk socialt og kristeligt set samt Smaatræk og Oplevelser, jeg her vil fremføre for mine Læsere.

III.

Min Vej til Horsens Tugthus.

Det var en Dag i Oktober 1912, at jeg modtog et Telegram af følgende Ordlyd: „Har en ledende Stil-

ling at besætte — er De Ansøger, da kom i Morgen, ellers Telegramsvar.“

Telegrammet var afsendt af en Fabrikant, som boede i Silkeborg, og med hvem jeg stod i Forretningsforbindelse. Han beskæftigede en Del Fanger i Horsens Tugthus, hvad jeg imidlertid ikke vidste noget om, før jeg kom ud til ham. Jeg havde den Gang Sadelmagerforretning i Ringkøbing og havde aldrig tænkt, at jeg skulde komme i Tugthuset, var ogsaa til at begynde med tvivlraadig overfor Tilbudet, men da jeg troede, at der var en Gerning i aandelig Henseende at udføre blandt Fangerne, modtog jeg Pladsen. Jeg skulde tiltræde den d. 1. November og havde kun 14 Dage til at ordne alt, jeg begreb ikke, hvorledes dette skulde gaa til. Jeg havde et temmelig stort Lager at faa realiseret og meget andet, men jeg fik kende, at Herren var med og banede Vejen. Alle de mange forskellige Ting ordnedes som af en usynlig Haand. Det var et nyt Kapitel af en Vandring paa Troens Vej, som jeg den Gang var ført ind paa, og som jeg gerne kort vil omtale, før jeg gaar videre. Maaske kan det blive een og anden, som læser denne lille Bog, til nogen Hjælp i Livets Vanskeligheder.

Denne Vej, som jeg her har kaldt Troens Vej, har

været kendt fra de første Tider. Hebræerbrevets Forfatter giver en gribende Skildring af en lang Række af dem som har vandret paa denne Vej.

Lys og straalende ligger denne Vej for os saa mangen en Stund, og Hjertet jubler over at kende Guds Godhed og Trofasthed, men til andre Tider gaar den gennem det tykkeste Mørke, hvor der ingen Lysstraale findes. Jeg vil gerne benytte et Billede herpaa.

Paa en Rejse i Sydtyskland kørte jeg for nylig forbi Vinbjerge og Stenklipper langs med en Flod, forbi Skove og Haver gennem et smilende vidunderlig smukt Landskab. Pludselig blev der mørkt i Kupéen, et Mørke saa tæt og tykt, at man bogstavelig ikke kunde se en Haand for sig. Hvad var der dog sket? Ikke andet, end at vi i Stedet for at køre uden om Bjerget kørte igennem det. Vi var i en Tunnel. Dette gentog sig flere Gange. En Dag kørte vi paa et ganske kort Stykke gennem fem saadanne Tunneler, men da vi første Gang kom ind i en saadan mørk Tunnel, blev vi lidt forskrækkede, siden gjorde det ikke noget, vi sad blot ganske stille, og den samme Kraft, som førte os fremad forbi Vinbjergene, førte os ogsaa ind i Mørket, for efter et Øjeblik Forløb at føre os ud igen. Saaledes er Troens Vej, og jeg har prøvet baade at køre frem i

straalende Solskin og at blive ført gennem mørke Tunneler.

Mange af Guds Børn mener og tror, at vore timelige Vanskeligheder maa vi selv klare; jeg mente det samme i mange Aar, og kendte ikke til at overlade alt dette til Gud. Desværre har jeg endnu kun lært det meget ufuldkomment, alligevel var der en Dag, da Gud viste mig denne Vej, og jeg tog det første Skridt. Før plejede jeg, naar jeg var i Pengeforlegenheder, at søge Hjælp hos andre Mennesker ved Laan og lignende, men jeg havde ofte erfaret, at dette var en tornefuld Vej. Der siges, at det sidste, som bliver omvendt hos et Menneske, er hans Tegnebog, og det er vist sandt. Det er ganske sikkert det, der volder de fleste troende den største Vanskelighed, at overgive deres Penge til Gud, saa han faar Lov at raade over det, som han vil. Hin Dag tog jeg den Beslutning, at jeg ikke mere vilde søge Hjælp hos Mennesker, men stole paa Gud for alle Ting. Jeg blev meget snart sat paa Prøve. En Dag stod jeg i en fremmed By og havde lige aabnet en Forretning, men manglede blot Kunderne, en væsentlig Mangel i et saadant Tilfælde. Tillige havde jeg kun et Beløb af 100 Kr. tilbage, og disse Penge maatte jeg betale i en Sparekasse, hvor jeg skyldte dem i Afdrag. Jeg

syntes, det var umuligt, at jeg kunde betale dem, men en Stemme hviskede til mig: „Ja, men dersom du nu ikke sælger noget, før du har betalt dem, hvad saa?“ Dagen kom, men da var der ikke engang nok til Dækning. Jeg sagde det til Herren og bad om, dersom det var hans Vilje, at jeg skulde betale dem, at der saa i Dagens Løb maatte komme saa meget ind, saa jeg kunde sende dem. Det skete, jeg bragte Pengene paa Posthuset og havde endda 5 Kr. tilbage. Det var ganske vist ikke meget at begynde en Forretning med, men en halv Time efter kom der en Mand og købte et Sæt Seletøj til 50 Kr. Mit Hjerter jublede, ikke over Pengene, men over denne Oplevelse, jeg lærte denne Dag Gud at kende paa en ny Maade, og derefter gik alting som af sig selv, Pengene kom altid til den Dag, jeg skulde bruge dem. Saa hændte det en Dag, at vi kom ind i den mørke Tunnel, hvor Vanskeligheder taarnede sig op, saa der ingen Udvej var at se. Men Gud var ogsaa i Mulmet, og han førte os ud af Tunnelen igen. Det omtalte Telegram var et Led i denne Udfrielse. Medens vi var i Mørket, havde Gud sørget for en Udgang deraf, uden at vi havde nogen Anelse derom! Jeg vidste intet om denne Plads, havde ikke søgt den, det hele var ordnet af en usynlig Haand. Jeg anede

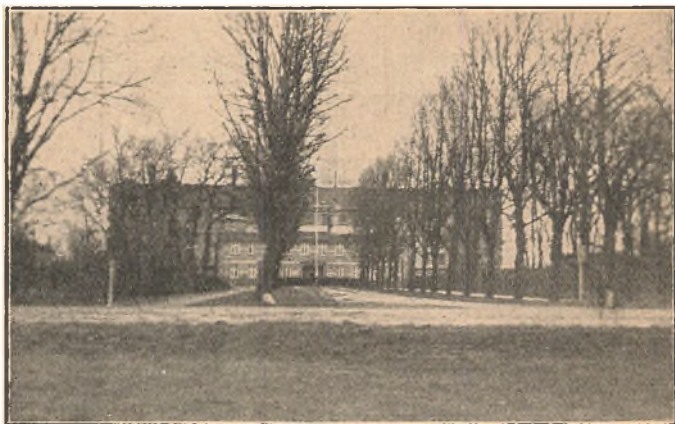
ikke, at denne Udfrielse skulde føre mig til Horsens Tugthus, men saaledes blev det. Troens Vej kan saaledes gaa gennem smilende Landskaber, saavel som gennem mørke Tunneler; men han, som var og er Troens Begynder og Fuldender, er selv altid med paa denne Vej og dette er mere værd end alt andet.

Efter denne lille Omtale af de Omstændigheder, som førte til, at jeg tog Pladsen ved Tugthuset, forlader vi nu den lille By ved Ringkøbing Fjord. Lørdag den 2. November 1912 kom jeg til Horsens sammen med den før omtalte Fabrikant, for at blive indsat i min ny Bestilling som Værkmester i Horsens Tugthus.

IV.

Udenfor Porten.

Smukt og imponerende ligger denne Danmarks strengeste Straffeanstalt der ude paa Bakken, hvorfra man har en vid Udsigt til noget af det smukkeste af Horsens Omegn, det nærliggende Bygholm med Park og Skov. Syd paa ligger Bjærgelide, hvor i gamle Dage Forbryderne maatte lide paa Stejle og Hjul og dø i Galgen. Det var i disse Tider en Slags Folkeskuespil. Ja, man fortæller endog, at man samlede Skolebørnene

Anstalten set forfra.

fra flere Sogne for at se paa disse Henrettelser. Hensigten var naturligvis, at det skulde virke saa afskrækkende paa Børnenes Sind, at det skulde afholde dem fra at betræde de Veje, der førte til disse frygtelige Steder.

Senere blev Dødsdommene eksekverede i en Fangegaard i Horsens Tugthus, hvor Fangerne fra Vinduerne var Tilskuere, formodentlig i samme Hensigt, at det skulde virke afskrækkende. Den sidste, der blev henrettet nævnte Sted, var som bekendt Jens Nielsen. Siden har Sværdet hvilet i Skeden her i Landet, og Skarpretteren har siden haft et nemt Embede.

I Afstand kan Anstalten nok se ud som et Slot. Hertil bidrager Haven foran med de mange Træer, og den brede, smukke Allé, der fører op til Hovedporten. Men kommer man nærmere, faar man straks andre Tanker ved Synet af Ringmuren og de tilgitrede Vinduer, den uniformerede Mand i Portrummet med de to vældige store Nøgler. Naar der inde fra gives Signal til at lukke op, ser han først gennem det i Porten anbragte Observationsglas; det kunde jo være, at den, der stod paa den anden Side, ikke var af dem, der maa lukkes op for. Naa, dette ved det store Hotels Gæster meget vel, og derfor vælger de gerne andre Veje, om de vil forsøge et Forsvindingsnummer, hvad der nu rigtignok er meget vanskeligt. En Fange i en af de øverste Etager truede en Dag en Funktionær med at springe ned, dersom han ikke blev flyttet, men denne svarede roligt: „Nej, det gør De ikke, det har vi taget Forholdsregler imod.“ Og det er ikke blot de tilgitrede Vinduer, der hindrer sligt; udenfor Ringmuren gaar der Dag og Nat en væbnet Vagtpost, og indenfor Ringmuren en anden Vagt. Dog s k e r der jo enkelte Undvigelses, som viser, at Opfindsomheden er stor, og der er jo mange snedige Hoveder imellem Fangerne. Saaledes havde jeg engang en Fange i Cellefængslet, hvorfra det vilde være

allermest vanskeligt at undslippe. En Dag sagde han til mig, at hvis han vilde, kunde han meget let komme ud, og han forklarede mig, hvorledes hans Plan var. Jeg husker den ikke i Enkelthederne, men den var saa vild og eventyrlig, muligvis kunde den gennemføres, men i de fleste Tilfælde vilde det koste Livet. De allerfleste tænker slet ikke paa at gøre noget Forsøg, fordi de véd, at selv om de slipper ud af Anstalten, saa bliver det i Regelen ikke af lang Varighed. For det meste bliver de meget hurtigt indfangede, og de véd, at en saadan Afstikker ikke forbedrer deres Kaar, naar de kommer tilbage.

Undertiden kan man herude se en lille Trup Mænd i en mærkelig graa Dragt, som just ikke er syet efter sidste Mode, de er ledsaget af en Betjent. Det er Udgangs-fanger. Saadanne, som har opført sig godt, og om hvem man ikke mener, at de vil desertere. De skal ud at skuffe og rive Gangene og foretage lignende Arbejder.

Og nu kommer en Bil kørende op for Porten. Det er en ny Gæst, der ankommer, ledsaget af et Par Opdagere og i visse Tilfælde med Haandjern paa. Porten aabnes, og de tre forsvinder gennem den. Den ene af de tre véd nu, at det varer kortere eller længere Tid in-

den den atter lukkes op for ham. Der er ogsaa dem, der gaar gennem denne Port med den dumpe uhyggelige Følelse af, at den aldrig skal aabnes mere for dem, men at de vil komme ud af den modsatte Port, og da i en sort Kiste.

For saadannes Vedkommende kunde der passende skrives over Porten, som over Indgangen til Dantes Helvede: „Her lades Haabet ude“. Jeg tror nu ikke, at Helvede ser saaledes ud, som Dante har afmalet det, men hvad og hvorledes det end er, een Ting er sikkert: „Helvede er Haabløshed, og Haabløshed er Helvede.“

V.

Indenfor Fængslets Mure.

Efter at vi nu har anstillet nogle Betragtninger udenfor, vil vi gaa ind gennen. Porten og se, hvad der er indenfor.

Det gaar nu i Reglen ikke saa let for skikkelige Folk at komme i Tugthuset, man maa have gjort noget galt for at komme der, eller man maa dokumentere, at man har lovligt Ærinde derind, ellers lader det sig ikke gøre. Vi maatte derfor gøre Rede for, hvem vi var, og hvad vi vilde derinde, og Portneren anerkendte vor

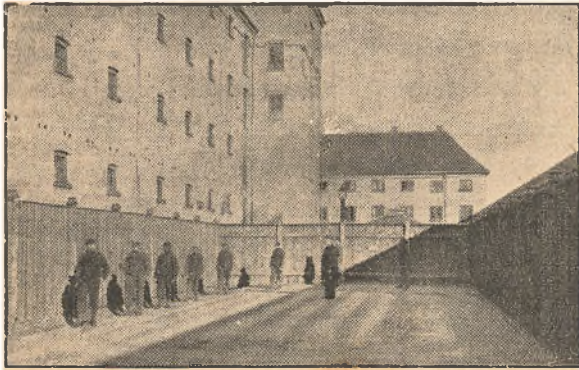

Adkomst, og saa blev Porten aabnet for os, og vi befandt os foran selve Straffeanstalten; Porten smækker i efter os, vi er lukket inde og kan ikke lukke os selv ud igen.

Vi gaar op ad den brede Stentrappe og kommer ind i Forhallen, som med det blanktbandede Gulv, sine hvide Vægge og Piller gør et stilfuldt og tiltalende Indtryk. Til venstre er Vagtlokalet, til højre Opgang til Kontorerne og lige ud en mørk Gang, der fører til Cellefængslet. Paa højre Side af denne Gang laa de Lokaler, hvor jeg nu skulde have mit Kontor; et mørkt og trist Opholdssted, kun med Udsigt til høje graa Mure og nedenfor Vinduerne var Fangegaardene, hvor Celfangerne kom ud to Gange daglig, en halv Time ad Gangen for at faa Motion, og stadig hørte man da den klaprende Lyd af Trætøflerne paa Cementgulvene. Disse Fangegaarde er smaa firkantede Rum med stærkt Traadvæv foroven, for at Fuglene ikke skal flyve væk; ja, man kan maaske snarere kalde dem for Løvbure; Mennesker gaar jo her indespærret som vilde Dyr, hver i sit Bur kun med Udsigt opad og gennem Tremmedøren til den foran Burene løbende Gang, hvor den vagthavende Betjent opholder sig.

Foruden disse Fangegaarde, som kun benyttes til

Cellefanger, findes der større Fangegaarde mellem Ringmuren og Anstalten, hvor de forskellige Afdelinger af Fællesfanger 2 Gange daglig kommer ud for at trække frisk Luft og faa nogen Motion.

Fællesfanger paa Gaardtur.

Anstalten er beregnet til at huse ca. 500 Fanger, som er fordelt paa 20 Arbejdssale med tilhørende Depoter og Soveceller samt en Cellebygning, der huser 48 Fanger. I Kælderetagen findes ogsaa nogle Celler, som benyttes til Ophold for Fanger, der er idømt disciplinære Straffe saasom Vand og Brød, mørk Arrest o. s. v.

Den bekendte Pryglestraf er heller ikke afskaffet,

og naar der ikke er noget Udkomme med en Fange, og alt andet viser sig frugtesløst, bliver de idømt visse korporlige Straffe som Kat eller Rotting. Det er en Straf, som Fangerne ikke gerne udsætter sig for mere end en Gang. Jeg skal imidlertid skaane mine Læsere for nogen udførlig Beskrivelse af denne ret barbariske Straf, kun skal jeg tilføje, at Fangen bliver undersøgt af Lægen, om han kan taale den omtalte Straf.

Desuden findes en Afdeling for urolige Fanger, kaldet for Sikkerhedsafdelingen, hvor alt er af Jern og Cement, og hvor der ikke findes noget, Fangen kan bryde itu og benytte som Vaaben. Det sker undertiden, at Fangen under lang Indespærring i Enecelle faar Raserianfald og derunder er farlig for sine Omgivelser. I saadanne Tilfælde faar de et Par af de saakaldte Manchetter (Haandjern) paa og bliver overført til nævnte Afdeling.

Herinde bag disse Mure findes altsaa samlet de værste Forbrydere i Danmark. Men foruden har vi jo baade Nyborg og Vridsløselille samt Christianshavns Kvindefængsel. Et i Sandhed trist Billede i et lille Land som Danmark.

VI.

Mit første Møde med Fangerne.

Efter et kort Ophold paa Bogholderkontoret, hvor jeg modtog nogle Oplysninger m. H. t. det vanskelige Arbejde, jeg gik ind til, kom vi ned til Inspektøren, hvor jeg fik lignende Oplysninger, der særlig gik ud paa, at jeg ikke maatte tale med Fangerne om andet end Arbejdet, ikke give dem Skraatobak og lignende.

Denne Audiens var nu af meget kort Varighed, da der just den Dag var Fangefremstilling; og vi blev saa ført ud paa Gangen bagved, hvor der var opstillet hele Rækker af Fanger, som efter Tur og Nummer blev ført ind til Inspektøren. Der blev kommanderet „Ret“, da vi traadte ud, — alt herinde gaar paa Militærvis. Jeg lod Blikket løbe ned ad denne Række af Skikkelser i de graa Dragter med korte Benklæder og Nummerskilte paa Brystet. En af de nærmeste havde et meget skummelt og utiltalende Udseende; i det hele virkede dette mit første Møde med Fangerne lidt uhyggeligt paa mig og i mit stille Sind ønskede jeg mig udenfor Murene igen.

Vi blev saa ført over til Cellefængslet, hvor jeg skulde have min Gerning til at begynde med, senere

fik jeg Afdelinger af Fællesfanger. Jeg blev præsenteret for Betjentene og for enkelte af Fangerne, som deres fremtidige Arbejdsleder. Dermed var det officielle forbi, og jeg kunde begynde at orientere mig i min nye Gerning.

VII.

Et Overblik.

Fangerne i Horsens Straffeanstalt deles i 2 Slags, Tugthusfanger eller Fællesfanger og Cellefanger eller Forbedringshusfanger. Cellefangerne har hver sin Celle, hvor de sover, spiser og arbejder. Cellerne er ret hyggelige Eneværelser, og Fangerne kommer som før nævnt to Gange om Dagen ned i de omtalte Fange-gaarde. Desuden kommer de i Skole og til Gymnastik og om Søndagen i Kirke. To Gange om Maaneden kommer de i Bad. Fællesfanger har hver deres Sove-celle for Natten, men ellers er de fordelt paa Arbejds-sale og maa arbejde og spise i Fællesskab ligesom de ogsaa faar deres Gaardtur i Fællesskab.

Der findes som før nævnt tyve Arbejdssale med tilhørende Depoter, og Fangetallet er meget skiftende, det svinger mellem seks og nogle og tyve. De er inddelt

efter et Klassesystem, hvorefter de skal være en bestemt Tid i hver Klasse, og opfører de sig godt i den Tid, rykker de op i næste, og for hver Klasse, de rykker op, tilstedes dem visse Friheder og Lempelser. I de højere Klasser kan de faa Tilladelse til for en Del af deres Klasseseducør at købe forskellige Ting, f. Eks. et Spejl, Bøger o. l. Undertiden afholdes oplysende og belærende Foredrag for Fangerne, Sangøvelser, ja, endog Koncerter.*) Hver Fange faar udleveret en Salmebog og et „Ny Testamente“ til Afbenyttelse under deres Ophold paa Anstalten.

Nogle vil maaske sige: „De har det jo i Grunden storartet, og er det ikke derfor, de saa ofte vender tilbage?“ Jeg vil hertil svare, at om de ikke just har det storartet, saa har de det i hvert Fald saa godt, som det med Billighed kan forlanges, at Fanger skal have det. Det skal siges, at de har det upaaklageligt; men dermed er ingenlunde sagt, at Fangerne er tilfredse, og at de ikke klager. Jeg synes næsten, de klager mere nu, end da de havde det daarligere. Navnlig i de sidste Aar er der sket store Forbedringer i deres Kaar, men Bolschevikaanden er ogsaa trængt derind, og netop i disse Folk er der jo en god Jordbund for disse samfundsopløsende Teorier.

*) Nu faar de snart installeret Radio.

Foruden de omtalte tyve Arbejdssale med tilhørende Soveceller findes der indenfor Ringmuren Køkken, Vaskeri, Kirke, Sygehus, Lagerbygning m. m.; og udenfor Ringmuren Beboelseshuse for de øverste Funktionærer. Desuden bor der ude i Byen en anseelig Stab af Funktionærer, især er dette Tilfældet efter Indførelsen af 8 Timers Arbejdsdagen. — Fangeantallet er som Regel mellem 4—500 Mand. Personlig har jeg i de 8 Aar haft med 400 forskellige Fanger at gøre. De fleste staar kun svagt for mine Tanker, men der er enkelte, der ligesom har præget sig mere i min Erindring, og om disse vil jeg i det følgende fortælle nogle Træk.

VIII.

Ledelsen.

Det siger sig selv, at en saadan Anstalt, der rummer et saa forskelligartet Publikum, kræver en fast og energisk Ledelse, og det er et stort og omfattende Arbejde, som Inspektionen for Horsens Straffeanstalt har at udøve. Selvfølgelig er en Del af Fangerne rene Pjok, men de allerfleste af dem har en vis Evne og i Særdeleshed en meget god Vilje til at dreje Opsynet en Knap, og mange af dem er rene Mestre i Snedighed og Opfindsomhed i den Retning.

Inspektionen bestaar af en Inspektør og en Vice-inspektør, som særlig har at gøre med den retslige Side af Gerningen. Dernæst en Bogholder, som har hele det vældige Arbejdsmaskineri under sig, en Kasserer, der ordner Pengesagerne og en Præst til at tage sig af Sjæleplejen. Imellem disse og den store Hob af underordnede Funktionærer er der nu 4 Overbetjente, tidligere var der kun to. Et vittigt Hoved blandt Betjentene havde forlenet dem med Titlen „Ubaade“. Jeg antager, at Grunden var den, at de havde en vis Evne til at dukke op paa Steder, hvor deres Nærværelse ikke just ønskedes. Blandt andet havde de den Opgave at bringe den overordentlige Rigdom af Reglementer og Dagsbefalinger ud i Livet. Nu er det jo en kendt Sag, at et Reglement eller Lovbud kan tolkes forskelligt. Skriftens Ord, at Bogstaven ihjelslaar, men Aanden levendegør, kan i nogen Maadè ogsaa anvendes her.

En nu afdød Præst, som har haft meget med Fanger at gøre, spurgte mig engang om min Opfattelse af en bestemt Fængselsmand. Jeg udtalte, at Vedkommende sikkert var en dygtig Mand paa sin Plads, men Præsten bemærkede, at han dog vist var noget af en Træmand. En Træmand — ja, det er netop saa betegnende et Udtryk, det hænder saa let paa saadanne

Anstalter, at en ellers dygtig Mand bliver noget af en Træmand. Naturligvis maa der være Reglementer baade for det ene og det andet, og det er en absolut nødvendig Ting, at der holdes Orden og Disciplin paa et saadant Sted, men det hele kan praktiseres paa en saa træmandsagtig Maade, at det virker ganske modsat af, hvad der var Hensigten.

Nu er det slet ikke min Opgave at rejse nogen Kritik m. H. t. Anstaltens Ledelse; saavidt jeg kunde dømme, var det meget dygtige og elskværdige Mænd, der ledede, Mænd, som søgte at bringe det bedst mulige ud af det System, de var sat til at arbejde med. Men det er et Spørgsmaal, om ikke Systemet selv har sine Skavanker, og om ikke Retsplejen hviler paa et forkert Grundlag. Hvad denne Sag angaar, er der sikkert mange forskellige Opfattelser, som jeg ikke her skal komme ind paa; men der er gerne ved en saadan Anstalt en og anden Træmand, som praktiserer Reglementet paa en saadan Maade, at det kun vækker Latter.

Personlig havde jeg ikke meget med de forskellige Overordnede at gøre, da jeg var der som Værkmester for en privat Entreprenør og saaledes ikke var ansat af Staten. Mit Mellemværende var i det væsentlige kun med Bogholder- og Arbejdskontoret, som lededes af en

meget elskværdig og dygtig Mand, som jeg personlig har meget at takke for i de Aar, jeg har været der. Han var en absolut Modsætning til „Træmanden“, en Mand, der saa paa Aanden i Reglementet og ikke paa Bogstaven.

Foruden hvad her allerede er nævnt om Ledelsen i Almindelighed vil jeg i denne ny Udgave tilføje en lille Omtale af enkelte Funktionærer ved Anstalten.

Inspektøren.

Stillingen som Fængselsinspektør i Horsens Straffeanstalt er meget vanskelig og kræver en Mand af en fast Støbning som tillige er i Besiddelse af en udpræget Retfærdighedssans. Inspektøren er øverste Myndighed og kan idømme Fangerne diciplinære Straffe. Naar man kender lidt til det Publikum, der fylder denne Anstalt, forstaar man, at det er en uhyre vanskelig Stilling; ikke mindst fordi den forlener sin Mand med stor Magt. Der skal nemlig megen Visdom til at bruge Magt rettelig.

Den Inspektør, der i min Tid havde Ledelsen, var en myndig Mand, stor og bred af Skikkelse, en Mand af Jern og Staal, der indgød baade Fangerne og Funktionærerne Respekt. Han var vist noget af en Enspæn-

dernatur, der havde vanskeligt ved at samarbejde med andre; maaske var han ogsaa, som der blev sagt om ham, noget af en Træmand, der saa lidt for meget paa Bogstaven. En Betjent udtalte engang om ham, at han havde omdannet Horsens Tugthus til en Straffeanstalt for Funktionærer, og denne Udtalelse karakteriserer Manden, idet den viser, at han ikke var ensidig. Enhver maatte passe sit, baade Funktionærer og Fanger, og dem, der havde forset sig, var ikke just begejstrede for den sædvanlige Indbydelse til at aflægge en lille Visit hos Inspektøren. Det kunde nemlig godt ved en saadan Lejlighed baade tordne, lyne og slaa ned. Men trods alt var han absolut en dygtig Mand; der var Orden, Diciplin og Renlighed under hans Ledelse, og han var en Mand netop med en udpræget Retfærdighedsfølelse, der vilde Ret for alle og Uret for ingen. Naar der er sagt og skrevet noget andet om ham, tør jeg sige, at det ikke passer. Dermed er ikke sagt, at han ikke tog fejl; det gjorde han vist ofte, men det vil enhver komme til at gøre paa en saadan Plads. Dog saavidt han forstod, er jeg sikker paa, at der ingen Uret blev begaaet. Imidlertid er det forstaaeligt, at en Mand af hans Støbning vilde faa mange imod sig. Et

lille Træk, som en Funktionær har fortalt mig, giver et ganske godt Billede af hans Personlighed.

Under den forrige Inspektør var der ikke faa Fanger, som mente, de var sindssyge. De havde nemlig opdaget, at Inspektøren havde en særlig Godhed for sindssyge Mennesker, og det lykkedes efterhaanden et ret stort Antal at bibringe Inspektøren den Opfattelse, at de virkelig var sindssyge. De hylede og skreg og anstillede sig som de tænkte, at saadanne vilde gøre; og naar Inspektøren kom paa Sygehuset for at besøge dem, kunde de trække ham i Frakkeskøderne og kalde ham for Far o. s. v. Da nu den nye Inspektør overtog Ledelsen, skulde han jo ogsaa besøge de sindssyge, som forsøgte at nærme sig ham paa samme Maade som den forrige, men et Blik fra Inspektøren holdt dem tilbage. Derefter hentede han fire haandfaste Betjente, som transporterede hele Styrken ned i Kælderen, hvor de blev indsat i hver sin Celle, og efter 14 Dages Forløb var der ingen sindssyge paa Anstalten. Saaledes lyder Fortællingen, og den er betegnende nok for Inspektøren.

Den nuværende Inspektør er sikkert af en helt anden Støbning.

Officiant Lundh, Holbæk, der i en længere Periode

har virket som Gymnastiklærer i Horsens Tugthus, men som atter har forladt denne Stilling, har til en Medarbejder ved „Holbæk Amts Avis“ fortalt nogle Træk derfra, og jeg tillader mig til Sammenligning at citere lidt af hans Udtalelser. Herr O. L. karakteriserer den ny Inspektør i følgende Ord:

„Humanitet og Kristendom, det er ud fra disse to Grundsætninger, at Inspektøren, der er uddannet som Teolog, leder Tugthuset. Pryglestraffen, der tidligere var meget anvendt, bliver overhovedet ikke praktiseret under denne Mands Ledelse. Fangerne er i Almindelighed glade for ham.“

Jeg har Lyst til at tilføje: „Humanitet er en god Ting, og Kristendom er endnu bedre, om det ellers er af den rigtige Slags, den der omskaber Hjertet. Thi den er nemlig det eneste, der giver Samfundet Sikkerhed for, at den løsladte Fange ikke begaar nye Forbrydelser. I alle Tifælde maa man sige, at Humanitet uden en fast og bestemt Optræden ikke vil føre til Maalet.“

Lægen.

Anstalten har sin egen Læge og sit eget Sygehus, og enhver Fange har altid Ret til at blive fremstillet for Lægen, naar han føler sig syg. Lægen afgør da,

om Fangen kan behandles paa Afdelingen eller i sin Celle, eller om han skal indlægges paa Sygehuset. Og da det hele er gratis for Fangerne, er det en Selvfølge, at de ikke først behøver at være dødssyge, inden de melder sig, ligesom det ensformige Liv ogsaa bevirker, at de griber enhver Anledning til lidt Adspredelse. Desuden kan jo en saadan Lægedag med Fremstilling af mange Fanger frembyde en Lejlighed til at se en eller anden Bekendt, og hvem ved, om der ikke kunde opsnappes en eller anden Nyhed. Eller man kunde faa ordineret noget Medicin sød eller stærk, som kunde være en lille Erstatning for Snapsen. Ganske vist kan de ikke nu faa ordineret en halv Flaske Portvin, som det fortælles, det kunde hænde for nogle Aar siden, men der fortælles jo saa meget.

Fakta er imidlertid, at af alle Anstaltens Funktionærer var „den gode gamle Doktor“, som Fangerne kaldte ham, sikkert den, der var mest afholdt af Fangerne. Derimod var det ikke saa sjældent, at vi Værkmestre ønskede ham derhen, hvor Peberet gror, ikke fordi vi havde noget personligt imod ham, han var et meget elskværdigt Menneske og anede vel næppe, hvilke Kvaler han tit beredte os paa Arbejdets Omraade ved at føje Fangerne i deres mange Begæringer om at

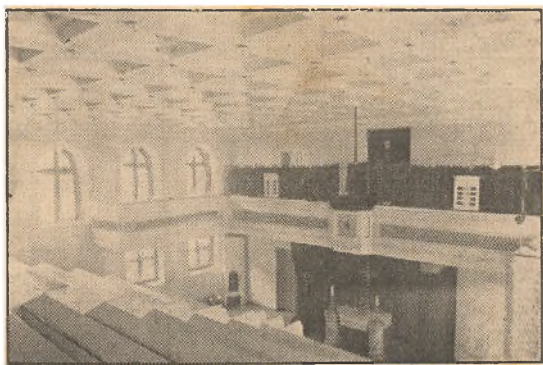
blive flyttet saa til det ene og saa til det andet, angivende, at de havde ondt i et Ben eller en Arn eller havde haft denne eller hin Skade engang for flere Aar siden og af den Grund ikke kunde taale det Arbejde, de var sat til. I mange Tilfælde var det blot for at slippe for et Arbejde, de ikke syntes om — men herom et Par Træk under et andet Afsnit.

Lægens humane og lidt for store Velvillighed overfor Fangerne, baade hvad Ordination af Medicin angik saavel som paa andre Omraader, førte tilsidst til, at den daværende Inspektør maatte tage Lægens Virksomhed under sin Kontrol, hvad der selvfølgelig paa-drog ham Fangernes store Misfornøjelse og indbragte ham Titlen: „Anstaltens selvbestaltede Overlæge“.

Jeg havde engang en Fange, som var noget nervøs og gerne vilde give det Udseende af, at han var meget nedbrudt, ja, at han nok blev helt sindssyg, hvis han ikke blev benaadet og kom ud. En Dag meldte han sig til Lægen, men da var den gamle Doktor bortrejst, og en yngre Læge, som midlertidig havde overtaget hans Praksis, hørte lidt paa Fangens pylrende Foredrag om alle sine Lidelser og erklærede efter kort Undersøgelse kort og godt: „D e f e j l e r i n g e n t i n g, gaa De bare hen og bestil noget.“ Fangen kom tilbage

hvidglødende af Vrede, men denne Medicin hjalp langt bedre end alt, hvad der kunde faas paa Flaske; og han kom sig forbavsende godt af den.

Endnu en Aarsag for Fangerne til at søge Læge er Udsigten til Forandring i Kosten. Men ogsaa den Ting kom ind under Inspektørens Kontrol, saa nu slipper ingen for den reglementerede Fangekost, med mindre de har tabt i Vægt:

Kirkens Indre.

Præsten.

Horsens Tugthus har sin egen Kirke og er et selvstændigt Præstekald, som besættes paa samme Maade som andre Præstekald. Det maa være en ejendommelig Følelse at staa Søndag efter Søndag overfor en For-

samling af Forbrydere. Til Gengæld har Præsten den Fordel, at hans Sognebørn kommer i Kirke hver Søndag allesammen paa en enkelt Undtagelse nær. Kirkegangen er nemlig tvungen, dog kan Fanger, der tilhører den katolske Kirke eller er Jøder, fritages herfor.

Kirken ligner ikke helt andre Kirker, idet Bænkene er anbragt terrasseformigt, for at Opsynet kan se alle Fangerne. Oven over Alteret er et Pulpitur, hvor Funktionærernes Familiemedlemmer har deres Plads under Gudstjenesten, men skjult bag et Tæppe, saa Fangerne ikke kan se dem. Paa samme Pulpiturs Udløbere har Opsynet deres Plads, tre Betjente paa hver Side. Disse Betjente maa have hele deres Opmærksomhed henvendt paa Forsamlingen — ikke paa Præsten — for ved det mindste Tegn til Uro at tage Affære. En Revolte under Gudstjenesten, hvor mindst 200 Fanger er samlet under nogle faa Mænds Opsyn, hører til de Ting, der maa regnes med.

Præsten maa holde to Gudstjenester hver Søndag, da Kirken ikke er stor nok til at rumme alle Fangerne paa en Gang; men den er ellers ganske hyggelig og har et temmelig stort og kraftigt Orgel, hvad der ogsaa er nødvendigt til de mange kraftige Mandsstemmer. Som de dog synger disse Folk, man skal vist lede længe for

at finde en Kirke med saa kraftig Sang som i Horsens Tugthus.

De fleste af Fangerne kender godt vore ofte stemningsfulde Salmemelodier og desuden giver Organisten en Gang om Ugen Undervisning i Sang til de af Fangerne som faar Inspektørens Tilladelse hertil.

Det er dog ikke blot om Søndagen at Præsten kan paavirke Fangerne; han har til enhver Tid Adgang til dem og den personlige Paavirkning er af størst Betydning.

I det hele taget er der en stor Arbejdsmark for en Mand som har Hjerter for disse ulykkelige omtumlede Mennesker.

Under et andet Afsnit „Religion i Tugthuset og religiøse Fanger“ vil jeg fortælle nærmere om disse Ting.

Betjentene.

Foruden de allerede nævnte Overbetjente er der et stort Antal Afdelingsbetjente og Afløsningsbetjente. Disse staar i nærmeste Kontakt med Fangerne; til dem maa Fangerne fremføre alle deres Begæring og Besværinger angaaende det daglige Livs almindelige Ting, ligesom de ogsaa maa melde til dem, om de ønsker at blive fremstillet for nogen af de højere Funktionærer.

Betjenten maa Dagen igennem observere Fangerne. Om Morgenen, naar Klokken lyder, skal han aabne Dørene til Sovecellerne, saa Fangerne kan faa deres Tøj, som om Natten ligger udenfor Døren. Saasnart Fangerne da er paaklædt, fører han dem til Vaskerummet, hvor de under hans Opsyn gør Toilette, og derefter lukker han dem ind paa Arbejdssalen. Og under Arbejdet Dagen igennem iagttager han dem uafsladeligt — enten paa selve Salen for de første Klassers Vedkommende eller fra Korridoren gennem de i Væggen og Døren anbragte Observationsglas Ved Spisetiderne sørger han for Madens Uddeling, og to Gange om Dagen maa han have Opsyn med Fangerne under Gaardturen.

Forlader en Fange sin Afdeling i noget Ærinde, maa Betjenten først visitere ham, at han ikke udfører noget Værktøj fra Afdelingen. Er saa Arbejdstiden omme, lukkes Fangerne ind paa Cellegangen, hvor de klæder sig af, afleverer deres Tøj og derefter lukkes ind i Sovecellerne.

Hermed er Dagbetjentens Gerning endt, og Natvagten træder i Funktion.

Disse Betjente er forsynet med Revolvere og gaar med visse Mellemlum deres Runde gennem de nu øde

Cellegange spejdende og lyttende, om der er nogen Uro. Undertiden fanges en eller anden i Udøvelsen af Bankesystemet, som flourer stærkt om Natten. Da afsendes og modtages Meddelelser over hele Straffeanstalten, og det er sjældent, det lykkes at gribe Synderne paa fersk Gerning. Aabner en Betjent Døren og siger: „Det er Dem, der banker,“ vil Svaret uvægerlig være: „Nej, det er skam ikke mig, det maa være ved Siden af eller oven over o. s. v.“

Det er ingenlunde let at være Betjent, thi Fangerne er altid tilbøjelige til at se en Fjende i Betjenten, og mange af dem, særlig blandt de yngre, har ikke altid en heldig Haand. Enkelte kan endda være brutale, hvorved de netop opægger Fangerne til Modstand og til at søge at skade Betjenten. Den Betjent, som forstaar at bevare sin Ro og Ligevægt og samtidig være bestemt overfor Fangerne, vil i det lange Løb erhverve sig deres Respekt og i Almindelighed let opnaa Lydighed og god Forstaaelse paa sin Afdeling.

Overfald paa Betjentene hører til Sjældenheder, men sker dog enkelte Gange. Jeg mindes særligt et Tilfælde, hvor en Betjent havde været brutal overfor en Fange og af den Grund blev degraderet til patrouillerende Vagtbetjent udenfor Ringmuren. Efter nogle Aars

Forløb blev han benaadet og ansat i Cellefængslet, men med det bestemte Paabud ikke at vise sig i den Afdeling, hvor vedkommende Fange opholdt sig. Dette overholdt han imidlertid ikke; en Dag gik han derind for at lukke Fangerne i Gaarden ind, og saa snart Fangen saa Betjenten, benyttede han Lejligheden til at plante sine Trætøfler i Nakken paa ham.

Dette førte til, at Sagen paany optoges, og Betjenten blev afskediget.

IX.

Fra Fangernes Liv. Arbejdet.

Oprindelig var Arbejdet i Horsens Tugthus overdraget private Entreprenører, som betalte en vis Pris for hver Fange pr. Dag med Ret til at udnytte hans Arbejdskraft. Saaledes havde i mange Aar Crome & Goldschmidts Fabrikker i Horsens et Væveri i Tugthuset, hvorved de beskæftigede en stor Del af Fangerne.

Det Firma, jeg var ansat ved, beskæftigede ogsaa en Del Fanger med Vævning af Grimer, Muleposer, Maatter og lignende.

Nu har Staten imidlertid selv overtaget Arbejdet

med Undtagelse af det sidstnævnte, og alt, hvad der vedrører Arbejdet i Tugthuset, er underlagt Bogholder- og Arbejdskontoret.

Hermed er Horsens Straffeanstalt gaaet over til at blive en større Fabriksvirksomhed under Statsdrift. Der siges, at Statsdrift som Regel er for dyr, og det er vist rigtig nok. I dette Tilfælde viste det sig imidlertid, at Udbyttet af Fangernes Arbejde blev langt større end den Betaling, Staten fik af de private Entreprenører, Aarsagen til dette gode Resultat beror sikkert tildels paa den Kendsgerning, at den tidligere omtalte Bogholder, som paa det Tidspunkt havde virket ved Tugthuset i flere Aar, og som var almindelig afholdt af alle, viste sig at være i Besiddelse af en sjælden Evne til med Bistand af flere dygtige Værkmestre at lede dette store og forskelligartede Arbejde.

Otte Timers Arbejdsdagen er ikke indført i Horsens Tugthus for Fangernes Vedkommende. Arbejdstiden er fra Kl. 6 Morgen til Kl. 8 Aften kun afbrudt af Spisetiderne og de to Gaardture

Arbejdet er som sagt mangeartet. Alene den daglige Drift af Anstalten giver Arbejde til mange af Fangerne og alt udføres af Fanger. Der findes ingen kvindelig Hjælp indenfor Murene.

I Vaskeriet er det Fanger der vasker Tøjet, og 4—500 Fanger giver en stor Vask, som derefter skal lappes og stoppes. Der skal endvidere laves Tøjsko til Vinterbrug for Fangerne, og Trætøflerne til Brug under Gaardturen skal stadig beslaaes, Madratser til Sengene reparereres, Tæpper bankes og saa videre.

I Køkkenet er det Fanger, der laver Mad til de mange Mennesker. Andre er beskæftigede med at holde Trapper og Cellegange rene, der skrubbes og spules som paa en Orlogsmænd, thi rent skal der være. — Foruden en Elevator er flere Fanger daglig optagne med Transport af Varer til og fra Afdelingerne; det er jo ikke Smaating, der hver Dag laves af 4—500 Mennesker. Paa flere Arbejdsomraader er indført et Akkordsystem, hvorved Fangerne kan tjene lidt Penge, som de faar udbetalt med Renter ved Løsladelsen, og dette bidrager til, at mange af dem arbejder flittigt. I mange Tilfælde faar de desværre intet andet ud af disse Penge end en glad Dag, hvor hele Kapitalen soldes op.

Den egentlige Industri omfatter som Regel saadanne Ting, som Staten selv er Forbruger af i sine forskellige Etater. Der er Væveri — tildels Haandvæve —, hvor der fremstilles Drejl m. m. til Hærens Brug. Paa nogle Afdelinger laves der Børster, Koste og Kurve-

arbejde. Mange af Fangerne er beskæftigede med at lave Konvolutter, med Trykning af Adressekort og lignende Blanketter.

Paa Abnormafdelingen laves der Halmmaatter. Et Snedkerværksted har altid nok at gøre med Reparationer af forskellige Ting og laver saavidt muligt ogsaa, hvad Anstalten har Brug for af nye Ting.

Foruden de nævnte Gaardture afbrydes Arbejdet for nogle af Fangernes Vedkommende af 1—2 Timers ugentlig Skolegang med Undervisning i forskellige Fag. Tillige er der i de sidste Aar indført Gymnastik, hvad mange af Fangerne sætter stor Pris paa.

Fra Arbejdssalen.

Det var i Forbindelse med Arbejdet, at de fleste Vanskeligheder forefaldt.

Betjentene havde kun at sørge for Reglementernes Overholdelse. Vi skulde det samme, men tillige have det mest mulige Arbejde udført; og Modviljen blandt Fangerne overfor de mange Reglementer var stor. Og dersom man strengt vilde følge Reglementerne ytrede Fangernes Modvilje sig i, at de intet vilde bestille udover deres Pligtarbejde, som netop var sat saa lavt

for at opmuntre dem til Flid, hvorved de selv fortjente nogle Penge, indtil de blev løsladt.

Jeg havde saaledes 3 Faktorer at balancere imellem. For det første selve Inspektionen m. H. t. Reglementernes Overholdelse, dernæst Fangerne, som havde den største Uvilje mod samme, og endelig Fabrikanten, som jeg arbejdede for, og hvis Interesser jeg varetog. At det ikke altid var saa let at holde denne Balance, kan enhver forstaa; men at Arbejdet paa et saadant Sted tillige afføder mange smaa Pudsigheder og komiske Optrin ligesa forstaaeligt.

Saaledes har jeg flere Gange oplevet, at Fangerne har iværksat Strejke for at fremtvinge et eller andet Krav. Man undres vel over, hvorledes dette lader sig gøre. Der er jo, som allerede berørt, fastsat et vist Pligtarbejde, og naar de blot udfører dette, kan der ikke skrides ind imod dem. Og skønt en Strejke ogsaa gaar udover dem selv, idet de saa intet fortjener, saa gaar det dog der inde som uden for, at man optager Kampen; og saa længe en Afdeling kan være enig derom, saa gaar det, men det er sjældent, den Enhed holder ret længe. Her er et Eksempel:

Paa en Afdeling, hvor vi lavede Maatter, fandt de paa — af hvad Grund husker jeg ikke — at de kun

vilde lave Pligtarbejdet. Det gik i lang Tid, men pludselig en Dag blev to af dem uenige, og den ene sagde til den anden i en haanlig Tone: „Du kan jo ikke lave Maatter.“ „Hvad siger Du, kan jeg ikke lave Maatter. Jeg skal vise dig, jeg kan.“ Striden bredte sig til de andre, og enkelte begyndte at vise, at de virkelig kunde præstere dette Arbejde. Bankejernene røg op og ned i Maatterne med en saadan Kraft, at Støvet stod i en Taage om Ørene paa dem, snart var alle Mand i Arbejde, og Striden var endt.

En anden Ting, som voldte mange Vanskeligheder, var dette, at Fangerne stadig vil skifte Arbejde. De er i mange Tilfælde som store Børn, de vil gerne prøve noget nyt. Det var en daglig Plage at mødes med dette Spørgsmaal: „Kan jeg ikke komme til noget andet Arbejde?“ Mange Gange ledsagedes Spørgsmaalet af en Beklagelse over en eller anden Skade, de havde, og som gjorde, at de ikke kunde taale det Arbejde, de var beskæftiget ved. I de fleste Tilfælde var man nødsaget til at svare dem et „Nej“ og henvise dem til Lægen, som saa maatte afgøre Sagen.

Jeg erindrer saaledes en Fange, som iøvrigt var meget flink, han vævede Grimer; men han hævdede bestemt, at han ikke kunde taale siddende Arbejde.

Jeg vidste i dette Tilfælde, at det ikke passede, men at han bare ønskede at komme til et andet Arbejde. Saa en Dag, da han atter fremsatte sin Klage og tilføjede, at Lægen havde skrevet ham til staaende Arbejde, sagde jeg til ham: „Ja, saa kan vi jo lave en Grimevæv saa høj, at De kan staa op og arbejde.“ Dette Forslag vakte almindelig Munterhed paa Afdelingen, og da jeg næste Gang kom derind, sagde han til mig: „Naar De endelig vil, at jeg skal væve Grimer, lad mig saa faa en almindelig Grimevæv, det andet bliver jo blot til Grin for hele Selskabet.“

En anden Fange, som ogsaa vævede Grimer, bad ligeledes om at komme til staaende Arbejde. Vi havde nogle store Væve, hvorpaa vævedes Muleposer, men dette var strengt Arbejde. Han ønskede nu at komme til en af disse. Lille og spinkel som han var, vidste jeg godt, at han aldeles ikke kunde magte dette, og jeg sagde ham det; alligevel gik han til Lægen og blev skrevet til staaende Arbejde. To Dage efter var han kørt træt og bad atter om andet Arbejde. „Ja,“ sagde jeg, „nu er De skrevet fra siddende til staaende Arbejde, prøv nu, om De kan faa Lægen til at skrive Dem til liggende Arbejde.“ Den Slags Optrin hørte næsten til Dagens Orden.

Fangernes Levevis.

Horsens Tugthus er ikke noget Turisthotel, men det er jo heller ikke Meningen med det. Tidligere har Forplejningen været noget sløj, særlig hvad Middagsmaden angik, men i de senere Aar er der sket en stor Forandring til det bedre.

Fangerne faar Morgen og Aften de reglementerede Skiver Brød, nogle faa Gram Fedt eller Margarine, et lille Stykke Ost, og hertil om Morgenens varmt Øl og om Aftenen skummet Mælk. — Til Middag faar de nu daglig to Retter Mad. Kaffe faas kun et Par Gange om Aaret, Snaps til Maden slet ikke og heller ingen Havaneser efter Middagen. Alligevel er Spørgsmaalet: Hvad skal vi have til Middag? af levende Interesse. En Dag, jeg var nede i Kælderetagen for at hente noget og havde en Fange med, kom vi just forbi Køkkenet. Pludselig løb Fangen hen til Døren for at prøve, om han kunde lugte, hvad der blev lavet derude og udbrød saa: „Ah! Biksemad, den er fin!“ — Den spartanske Kost i Forbindelse med rigelig Søvn og passende Arbejde bevirker, at Sundhedstilstanden er god og Dødeligheden minimal.

En enkelt Gang sker det, at en Fange selv overskrærer sin Livstraad, men det er meget sjældent. Jeg

ved kun om et Par Tilfælde i de otte Aar, jeg færdedes der. Det ene skete i Cellefængslet, hvor jeg dengang var. Fangen havde hængt sig i en Vinduessnor, der blev tilkaldt Læge med Pullmotor og gjort alt for at kalde ham til Live, men forsent. Saadanne Tilfælde virker altid uhyggeligt, baade paa Funktionærer og Fanger, men kan trods alt Opsyn ikke helt undgaas.

Kongens Fødselsdag.

Denne Dag imødeses altid med Spænding og stor Forventning. Der benaades jo hvert Aar nogle Fanger paa Kongens Fødselsdag, og længe forinden diskuteres livligt dette Spørgsmaal: Hvem der vel har de bedste Chancer for at komme i Betragtning. De fleste haaber, at de selv skal være blandt de lykkelige, det er omtrent som Forventningen før Lotteriets sidste Trækning. Hvem skal faa den store Gevinst, der er jo kun een, der faar den, her er der gerne Tale om flere, og stor er Spændingen, hver Gang de den Dag hører en Nøgle blive stukket i Døren til Afdelingen. Alles Blikke vender sig mod Døren, og enhver er spændt paa, om det nu er hans Nummer, der vil blive nævnt. Jeg havde een, som jeg særlig husker, der blev benaadet paa Kongens Fødselsdag. Han var idømt flere Aar og havde vist ca.

4 Aar tilbage af sin Straffetid, saa han havde næppe nogen Forhaabning m. H. t. Dagen, og jeg tror, han blev ganske overvældet. Han var ikke af den almindelige Type, saaviidt jeg husker, var han dømt for Brandstiftelse. Jeg mødte ham paa Gangen, da han havde faaet sin Benaadning forkyndt; og da han saa mig, udbrød han glædestraalende: „Nu skal jeg hjem til Mutter!“ Han saa ud som et Barn, der har faaet en kærkommen Gave, og som ikke véd, hvilket Ben det skal staa paa.

Naar der nu er forsvundet en eller to en saadan Formiddag, falder der en underlig Tavshed over de tilbageblevne. En Skuffelse for de mange. Og saa er der kun tilbage at trøste sig ved Kaffen og Bollerne. som de bliver beværtede med i Dagens Anledning, og som mange har glædet sig til i flere Uger.

Juleaften.

De fleste af Fangerne glæder sig paa en Maade til Juleaften, da den ligesom Kongens Fødselsdag bringer lidt Afveksling og god Mad. De faar en bedre Middag, et Krus godt Øl m. m., og om Aftenen efter Kirketid trakteres de med Kaffe og Boller.

Paa en anden Maade er det alligevel den værste

Aften for dem at komme over. Mange har sagt til mig: „Bare den Juleaften var overstaaet.“ Da trænger Minderne ind paa dem med voldsom Styrke, Minderne om Juleaften i Hjemmet, da de som Børn gik om Juletræet og sang de gamle Julesalmer. Det er svært nu at synge de samme Salmer her i Tugthusets Kirke, medens de der hjemme atter er samlede, deres Forældre og Sødskende eller Hustru og Børn. Der er Smerte paa begge Sider; mangan Fange græder den Aften, og mangan Hustru eller Moder rundt omkring i Landet græder maaske i Skjul over Manden eller Sønnen, som maa tilbringe sin Juleaften bag de graa triste Mure i Horsens Tugthus

En gammel Mand, som var idømt flere Aars Cellerfængsel for en Sædelighedsforbrydelse, men som jeg tror var bleven en Kristen, kom jeg just ind til den første Juleaften, jeg var derovre. Da jeg gik fra ham, ønskede jeg ham: „Glædelig Jul.“ Saa greb han min Haand og knugede den, idet han sagde: „Tak Mester, men De har ikke engang Lov at sige det,“ og han hulkede som et Barn. Det gjorde et saa uendelig trist Indtryk paa mig. I et saadant Tilfælde kan det falde svært at skulle lukke en saadan inde med sin Graad og Smerte, thi her følte jeg, at Sorgen var ægte. Jeg vilde hellere, jeg kun-

de have lukket Porten op og sagt, at han maatte rejse hjem.

Det var dog ikke saa længe derefter, at han blev benaadet, og glad var han. Og ham var jeg sikker paa ikke kom igen.

X.

En Røverstat.

Man kunde vel med nogen Ret kalde denne Anstalt for en Røverstat eller en Forbryderstat. Spurgte man efter et eller andet, som var bortkommet, mødte man tidt en Udtalelse som denne: „Man skulde da ikke tro, at der var nogen her inde, der vilde stjæle.“ Det virkede jo ret komisk, naar man betænkte, at man just befandt sig mellem Hundreder af Tyve. Men jeg tror at kunne sige, at man ingen Steder var mindre udsat for at blive bestjaalet end netop der. Om man vilde lade sin Tegnebog eller Pung blive liggende inde i en Celle eller paa en Afdeling, vilde den temmelig sikkert blive afleveret ufortoldet. De kan jo nemlig ikke bruge Pengene der inde, og de vilde meget vanskeligt slippe ud med dem gennem de utalige Visitationer. Betegnende er det, at en Cellefange, som fandt en Tiøre i sin Celle, ringede paa Opsynet og gav ham Tiøren

med den Bemærkning: „Jeg vil ikke have den, den er jo ikke min.“

Det er derimod langt mere farligt at anbringe Spisevarer, Drikkevarer eller Skraatobak paa Steder, hvor der er Mulighed for, at en Fange kan naa dem. De vil absolut forsvinde. Og utallige er de Tricks, der anvendes, særlig af de Fanger, der er beskæftiget i Køkkenet, for at faa fat i saadanne Ting enten til dem selv eller for at smugle dem ud til en eller anden god Ven.

I Almindelighed er der blandt Fangerne et trofast Kammeratskab. De er Folk for sig selv. De har paa en Maade deres eget Sprog. „Han er i Biografen,“ betyder saaledes en Dags mørk Arrest. „Han skal have to smaa sorte“ betyder, at Vedkommende skal have to Dages mørk Arrest. „Den er der Skæg i“ er et Udtryk, som de ofte bruger, især naar de mener, at de er blevet narret. At være paa den rigtige Side af Plankeværket betyder enten at være uskyldig eller blot, at man klarede sig uden at faa Straf. Mange af dem gaar under særlige Forbrydernetnavne eller Navne, som Kammeraterne har givet dem paa Grund af en eller anden Egenskab, saasom Knold, Tutnæs, Ræve-Hans, Aben, Æble-Jens, Jas o. s. v. Og ikke mindst har de deres eget

Telegrafsystem, det saakaldte Bankesystem, som de allerfleste Fanger kender, og hvorved de sætter sig i Forbindelse med hinanden særlig om Natten.

Det er jo ganske naturligt, at Mennesker, der er indespærret for kortere eller længere Tid, ønsker at faa noget at vide om, hvad der sker udenfor; og naar saa netop dette søges forhindret, er det indlysende, at Fangerne gør sig de største Anstrengelser for at opnaa det. Jeg var ofte forbauset over, at Fangerne kunde fortælle Ting ude fra, som jeg endnu ikke vidste Besked med, og spurgte jeg dem, hvorfra de havde det, blev der svaret: „Det siger vi selvfølgelig ikke, har vi en Kilde, er vi da ikke saa dumme, at vi selv tilstopper den.“

I Virkeligheden faar de deres Viden ad mange Veje, og netop det omtalte Klassesystem, som maaske fængselsmæssigt set kan have sin Begrundelse, giver paa mange Maader Anledning til, at Nyheder ude fra spredes over hele Anstalten i Løbet af faa Dage. Der kommer jo næsten daglig nye Gæster til dette store Hotel. Vi kan tage et Eksempel. Der kommer en ny Fange ind paa 1. Klasse, her fortæller han alle de sidste Nyheder, han ved. Samme Dag er der en Fange, hvis Tid paa denne Klasse er udløbet, og som derfor rykker

op i 2. Klasse, han bringer Nyhederne med dertil, men Dagen efter er her mulig en Fange, der skal rykke op i 3. Klasse, og han bringer dem atter videre, og saaledes gaar de videre og videre til 4. og 5. Klasse. Eller det hænder, at en Fange fra en af disse Klasser bliver indlagt paa Sygehuset og bringer sin Viden dertil og derfra med andre til andre Afdelinger. Eller een gaar til Køkkenet eller Dragerne o. s. v. Og hvad der ikke opnaas ad den Vej, besørjes gennem det omtalte Bankesystem. Endvidere er der Gulvvaskerne, som færdes paa Gangene og tit har lange Øren. De opfanger et og andet af en Samtale mellem et Par Funktionærer, og ved snedigt stillede Spørgsmaal til Betjentene opnaar de maaske at faa lidt af det manglende, eller de opsnapper noget i Skolen eller hos Præsten. Lykkes det ikke paa disse Maader, melder flere Fanger sig hos Inspektøren og har forud aftalt, hvad enhver skal spørge om. De har selvfølgelig et eller andet Ærinde, og disse Spørgsmaal er behændig skjult. I mange Tilfælde opnaar de virkelig noget og ved at stove og lægge sammen, faar de Smmenhængen konstateret.

I Augustdagene 1914, da Verdenskrigen brød ud, var jeg just bortrejst og var meget spændt paa at erfare, om nu Fangerne havde faaet Nys om dette. Jo, det

første, jeg hørte, da jeg efter min Hjemkomst kom ind til en Fange i Cellen, var dette: „Naa, der er nok Krig i Europa.“ „Naa, er der det,“ sagde jeg, „hvorledes kommer De i Tanker om det?“ „Aa,“ sagde han, „vi kunde høre det paa Præstens Bøn i Kirken i Søndags.“ Der har maaske været en Antydning af noget usædvanligt, og saa har de ved at stille Spørgsmaal faaet bekræftet Tanken, at det vel nok var Krig, der var Tale om.

En Morgen, da jeg kom ind paa en Afdeling, blev jeg mødt med dette Spørgsmaal: „Naa, har Mester været paa Jagt i Nat?.“ „Nej,“ sagde jeg, „jeg gaar ikke paa Jagt.“ De vedblev imidlertid med saa mange mystiske Spørgsmaal, saa jeg forstod, at der maatte ligge noget andet under, og tilsidst spurgte da en af dem: „Véd Mester da ikke, at der er flygtet to Fanger i Nat?“ Nej, jeg vidste intet derom, men de kunde fortælle mig hele Historien; hvorledes de var kommet ud, og at de nok allerede var fanget. Og saaledes erfarede jeg Gang paa Gang, at til Trods for det strenge Paabud, at vi intet maatte fortælle Fangerne, saa fulgte de dog ganske godt med i Begivenhedernes Gang udenfor.

XI.

I Cellefængslet.

Her sidder hver Mand indelukket i sin Celle og har følgelig ikke saa let ved at faa Oplysninger ude fra som Fællesfangerne, men her bruges saa Bankesystemet i høj Grad. Vil man sende en Meddelelse til en Medfange neden under, kan dette nok lade sig udføre. Man banker, eller som det nu kaldes telegraferer, til ham „C. I. F.“, som betyder: „Se i Vinduet“; og saa binder man en Snor om Depechen og hejser den ned, der kan jo eventuelt gaa et Stykke Skraatobak med samme Post, Portoen er lige dyr. Skal Budskabet eller Tobakken op ad eller til Siden, maa man søge Forbindelse ad andre Veje; man søger under Gaardturen at lægge det et bestemt Sted, som forud pr. Telegraf er givet den anden til Kende. Undertiden lykkes det, men det sker jo, at Betjenten opdager det og konfiskerer Smuglergodset til stor Sorg og Ærgrelse for den, det var bestemt for; men ogsaa heri ser man Kammeratskabet mellem Fangerne. Det er jo nemlig saaledes, at saa længe en Fange er paa 1. Klasse maa han ingen Tobak faa; naar han kommer paa 2. Klasse, maa han købe for Halvdelen af sin Klassesudcør, som i gamle Dage udgjorde 4 Øre om

Fra Cellefængslet.

Dagen, nu 8 Øre; han faar saaledes ikke mere, end han godt kan bruge selv, desuagtet afser han gerne lidt til dem paa 1. Klasse, blot han kan faa det besørget velholdent til dem. Skraatobakken spiller en vældig Rolle i Tugthuset, og den Opfindsomhed og Snedighed, der lægges for Dagen, for at faa denne Vare rettelig fordelt, var saa at sige en bedre Sag værdig. Nogle vil maaske sige: „Men hvorfor maa de ikke faa Skraatobak?“ Ja, ærligt talt ved jeg ikke hvorfor. Een Ting ved jeg, at der er aldrig nogen Fange, der er bleven forbedret ved at undvære det. Trangen til Tobak kan være saa stærk, at en Fange godt kan tage en Skraa op, som ligger i Gaarden, om det kan lade sig gøre, uden at Betjentene ser det. En Vej, som ofte prøves til Befordring af denne Vare, er ved Gulvvaskerne. For at illustrere dette, skal jeg her fortælle om en saadan derinde i Cellefængslet.

Gulvvaskerne udtages af Fangerne til Rengøring af Trapper og Gange og til at gaa Betjentene til Haande ved mange forskellige Ting, saasom at bære Brødbakken og Mælkespanden, naar Portionerne uddeles. Tillige agerer de Barber, idet de under Betjentens Opsyn maa klippe Fangerne.

Ved Valget af disse Mænd er der meget at tage i Betragtning. Helst maa det være en, som har Omløb

i Hovedet og lidt praktisk Greb paa Tingene, men han maa dog ikke være for snedig eller durkdreven, saa han laver alt for mange Film bag Betjentens Ryg. Den Gulvvasker, jeg her vil fortælle om, var en, som havde lang Straffetid, han opførte sig eksemplarisk, var stilfærdig og stod i alt godt anskrevet, telegraferede ikke, kendte vist ikke engang Systemet, saa nærmest ud, som om han ikke kunde tælle til fem. Men her havde man nu for en Gangs Skyld taget grundig fejl. Han var en ren Jonglør, snedig og behændig. Med fin Taskespillerkunst kunde han indsmugle Alverdens Ting i Cellerne lige for Betjentens Øjne og samtidig lægge Ansigtet i de mest enfoldige og alvorlige Folder, saa ingen som helst fattede Mistanke til ham.

Endelig er der endnu en Maade, hvorpaa Posten besørages, nemlig ved Betjentene selv. Lykkes det at faa en Betjent til selv at bringe en Pakke eller et Brev til en Medfange, da er det jo en ren Fryd. Hvis f. Eks. flere Fanger arbejder sammen, saaledes at Arbejdet flyttes fra den ene til den anden, kan det undertiden lade sig gøre paa denne Maade. Jeg skal fortælle et Træk herom, hvor det endog gik i lang Tid, inden det blev opdaget, og hvor Betjenten i flere Maaneder bar Skraatobak fra den ene til den anden.

Den oplagrede Tobak.

Jeg havde gerne nogle faa Fanger, som lavede Lædergrimer o. l. Een havde saa Tilskæringen, en anden Maskinsyningen og en tredie gjorde det færdigt. Saa havde Tilskærereren, som var et opfindsomt Hoved, faaet lavet en enkelt Del af Grimen saaledes, at den var hul indvendig, men udvendig saa ud som de andre Stykker af samme Slags. Naar der nu skulde afgaa Post til en af de andre — maaske havde en telegraferet, at han manglede Skraatobak — saa lavede Tilskærereren en lille Pakke Arbejde færdig, og derimellem var jo det omtalte hule Stykke, hvori Skraatobakken nu gemtes, ringede paa Betjenten og bad ham være saa venlig at give det ind til den anden, for han manglede Arbejde. Dette havde som sagt gaaet længe, men en Dag blev to af dem uenige, den ene meldte den anden, og derved kom det for Dagens Lys. Det er gerne ad den Vej, disse Tricks bliver opdaget.

Endnu maa jeg fortælle et lille Træk om Tobakken, skønt jeg derved afslører mig selv som den, der var Medvider i Sagen uden at melde det.

Det var ogsaa to af disse Fanger, som arbejdede ved Læderarbejde, den ene skulde snart løslades, og den anden skulde saa flyttes ind i hans Celle og over-

tage hans Arbejde. I denne Celle var der mange forskellige Ting, Værktøj og Maskiner, Æsker med Spænder o. l., som afgav gode Skjulesteder for ureglementerede Ting, og en grundig Visitation af denne Celle var meget vanskelig.

Den Fange, som beboede Cellen og skulde løslades, brugte ikke selv Skraatobak, den anden derimod savnede det i meget høj Grad, men kunde ikke faa det, da han endnu var i 1. Klasse. Men saa begyndte førstnævnte en Tid før hans Løsladelse at købe Skraatobak, som han saa oplagrede i Cellen, gemt i en Læderhøvl, som stod paa Bordet, og som ingen tænkte paa at undersøge. Han havde jo saa underrettet den anden om, at der fandtes en Skat i Cellen, men ikke om, hvor den gemtes. Samme Fange var tillige noget af en Spasmager, saa han har godtet sig ved Tanken om, at den anden fik Lov at lede grundigt efter Skatten; han vidste, at han vilde endevende det hele for at finde den.

Naa, Dagen kom, da han blev løsladt, den anden rykkede ind i hans Celle og begyndte selvfølgelig straks at søge efter Tobakken; men han gennemrodede alt uden at finde den og havde nok allerede begyndt at tvivle paa, at der var noget, tænkte nærmest, at hans Formand havde drevet Gæk med ham. Paa dette Tids-

punkt kom jeg ind i hans Celle for at begynde Undervisningen i det nye Arbejde, men jeg lagde snart Mærke til, at hans Tanker stod ganske stille, Øjnene stod stive i Hovedet, og han saa helt elendig ud; alt i ham drejede sig om dette ene: „Hvor er dog Tobakken gemt?“ Jeg vidste imidlertid, hvor den anden havde gemt den, og ved en lille Manøvre, der saa rent tilfældig ud, væltede jeg den lille Maskine, og en hel Masse Ruller af Skraatobak trillede hen ad Bordet.

Virksomheden heraf var ubeskrivelig. Om en Guldgraver i Klondyke en Dag finder en Guldklump paa 50 Kilo, vilde Virksomheden ikke overstige det, der skete ved at se disse Tobaksruller. Som en Tiger styrtede han sig over dem og samlede dem sammen, men i næste Øjeblik stod han raadvild som et Barn og saa sig om med et spørgende Blik, saa skottede han ængsteligt til Døren, om muligt en Betjent skulde vise sig og frarøve ham hans Skat. Han var ellers af dem, der kunde klare sig i enhver Situation og aldrig tabte Hovedet, men her stod han aldeles raadvild og kunde ikke fatte, hvor han sikkert kunde anbringe disse for ham saa dyrebare Sager.

Ja, mange vil nok le af dette, og kun den, der selv

har været indenfor Tugthusets Mure, vil kunne forstaa det.

Det var mig umuligt at berøve ham hans Skat. Efter Reglementet skulde jeg have gjort det, i hvert Fald have indmeldt det, men jeg kunde ikke. Jeg ved godt, at der er dem, som vilde sige, at det var forfærdeligt. For mig vilde det den Dag have været forfærdeligt at handle anderledes, end jeg gjorde. Man er jo da et Menneske, og Fangen var ogsaa et Menneske, og jeg har den Trøst, at han tog ingen Skade af Tobakken, derimod arbejdede han fra den Dag mere flinkt og trofast end nogen Sinde.

Naa, men denne Spasmager af en Fange, der voldte sin Eftermand saa meget Bryderi og dog mente ham det godt, lavede engang et andet Nummer, der ikke endte med slet saa behagelig en Overraskelse.

Af noget svært Hyssing formede han en Skraatobaksrulle, malede den med sort Spritlak saa aldeles naturtro, at enhver maatte skuffes, og fik den sendt hen til en anden Fange, som jo blev henrykt over en saadan Gave, men rigtignok blev noget lang i Ansigtet, da han opdagede, hvad det var.

XII.

Smaa Træk fra Livet derinde.**Uskyldig dømt.**

De fleste kender nok Fortællingen om Præsten, der kom til et Fængsel og gik fra den ene til den anden og spurgte dem, hvorfor de var kommet dér; og alle sammen var de uskyldige, saa Præsten udbrød: „Aldrig har jeg fundet saa mange uskyldige Mennesker paa eet Sted!“ Det gik mig noget lignende, da jeg begyndte at arbejde iblandt dem, og i den første Tid fik man adskillige Løgnehistorier serveret. „Aa, det jeg har gjort, er ikke saa farligt,“ hører man ofte. Een af de første Fanger, jeg havde, fortalte mig saaledes, at han havde skrevet en Veksel under for en anden, som imidlertid selv havde efterskrevet en tredie Mands Navn, og det var han blevet dømt for. En anden havde bare stjaalet en gammel Trækkevogn, som han havde solgt for 2 Kr., og for disse Penge havde han købt Blade hos Pastor Bast i København for saa at sælge dem og paa den Maade tjene noget. Det var altsaa for at skaffe sig en lille Driftskapital oven i Købet til et saa godt Foretagende som at udbrede et godt kristeligt Blad. Og saa at faa et Aars Forbedringshus, det lyder jo ret

utroligt. Men der er en Ting, de altid glemmer at fortælle, nemlig at de har været straffet flere Gange før, ellers vilde de jo ikke faa en saadan Straf for en saa ringe Ting, forudsat at Historien var sand.

En af disse uskyldig dømte bad mig saa meget, om jeg kunde skaffe ham Arbejde; han skulde snart løslades og var da saa ulykkelig over at have været her og vilde nødig tilbage til det Sted, hvor han var kendt. Jeg havde netop en Bekendt, som den Gang var Arbejdsformand ved Hvide Sande Kanalen, og han lovede mig at tage imod ham og give ham Arbejde, men Manden tog slet ikke derud, og senere erfarede jeg, at han var en meget fræk Gavtyv.

Uldtrøjen.

Han var Vendelbo, sindig og støt, ret en dygtig Arbejder. En Dag sagde han til mig: „Dette her er kedeligt, og det værste er, at jeg er ganske uskyldig.“ „Saa—aa!“, sagde jeg, „af hvilken Grund er De da kommet hertil?“ „Aa, det var en blaa Uldtrøje,“ svarede han og kiggede ud af Vinduet. „Naa en Uldtrøje, hvad har den Uldtrøje da gjort?“ „Hm — ja, den fulgte med.“ „Fulgte med — hvorledes det?“ „Jo,“ forklarede han, „jeg købte noget Tøj i en Butik, og der var en

Uldtrøje kommet med; og Konen, jeg købte den af, pakkede det selv ind, og det har jeg nu faaet et Aar for, jeg synes, det var stramt. „Naa ja, men saa har De vel været straffet før, bemærkede jeg. „Jo—o,“ sagde han og saa atter ud af Vinduet, samtidig med at han ligesom sank noget, der ikke rigtig vilde gennem Halsen.

Hvorledes det nu forholdt sig med den Uldtrøje, véd jeg ikke; og hvorledes den var kommet med i Pakken, véd jeg heller ikke, der kan jo tænkes baade det ene og det andet, men dette er karakteristisk for deres Maade at fremholde Sagen paa.

To forlorne Sønner.

Jeg erindrer saa godt en Dag, jeg gik der op, at jeg paa Vejen indhentede en ældre Kvinde. Jeg anede straks, at hendes Gang gjaldt Slottet der oppe, hvor hun vel skulde besøge en vildfaren Søn eller maaske sin Ægtefælle; hendes Ansigt røbede den Sorg, der boede i hendes Hjerter. Jeg kom let i Samtale med hende, og hun fortalte mig da, at det var to Sønner, hun skulde besøge, hun nævnede deres Numre, og det viste sig saa, at det var to af mine Folk, og jeg kunde glæde hende med, at det var to af de flinkeste og dygtigste. „Ak ja,“

sagde hun, „de har altid været flinke, jeg kan slet ikke forstaa, at de skulde komme hertil,“ og der opsteg et dybt Suk fra hendes sorgfulde Hjerter.

„En Laas er ingen Forhindring!“

Det var med et lille ironisk Smil, han sagde det, en Cellefange, en yngre intelligent Mand, en af dem, man beklager, at de tilbringer deres Tid derinde. Han var ualmindelig dygtig, og en som kunde sætte Politiet graa Haar i Hovedet. Han sagde om de andre Fanger med et medlidende Skuldertræk: „De forstaaer jo ikke at stjæle — de kan stjæle til en Flaske Brændevin, kan de.“

Jeg ønskede inderligt, at denne Mand maatte blive frelst fra dette Liv. En Dag, jeg var inde i hans Celle, havde jeg lagt en sjælden god Traktat i min Lommebog, og medens jeg talte med ham om Arbejdet, holdt jeg Bogen saaledes, at jeg maatte tabe Traktaten. Jeg saa paa hans Øjne, at han havde set den falde, men han gjorde mig ikke opmærksom derpaa, han vilde undersøge, hvad det var. Da jeg næste Dag kom ind til ham, overrakte han mig Traktaten og sagde: „Mester, De tabte denne Traktat herinde i Gaar, men jeg tror, De gør Djævelen en daarlig Tjeneste med at gaa og tabe

den Slags Blade i Cellerne. Deri er da endelig sagt paa en Maade, man kan forstaa, hvad Kristendom er, og hvorledes man kan blive en Kristen.“

Det saa virkelig ud, som han blev det; dog viste det sig snart, at han foreløbig kun havde det i Hovedet, men jeg haaber meget, at han en Dag faar det flyttet ned paa det rigtige Sted, der hvor det kan slaa Rod og vokse til Velsignelse.

At gnutte den!

En Dag, da min Medhjælper og jeg stod og talte om en Fange, som var kommet paa Sygehuset og havde Feber, bemærkede en anden Fange, som var paa Lageret hos os: „Aa, han har vist gnuttet den.“ „Hvad for noget? Hvad mener De med det?“ spurgte jeg. „Jo,“ sagde han, „naar en Fange af en eller anden Grund ønsker at blive indlagt paa Sygehuset nogle Dage, saa melder han sig først syg; og naar han saa kommer derover, og Sygebetjenten skal tage Temperaturen, men der ingen Feber er, saa gælder det jo at faa Thermometret til alligevel at udvise en høj Temperatur, og saa gnutter han Thermometret med Uldtrøjen, saa den gaar tilstrækkeligt højt op.“ — Een, der ogsaa var undervist i den Kunst, havde imidler-

tid gjort det saa grundigt, at Thermometret viste 46. Betjenten styrtede rædselslagen til Lægen, som blot koldblodigt bemærkede: „Ja, den Mand burde jo være død for længe siden.“ Antagelig havde han en Mistanke om Sagens rette Sammenhæng.

Abnormsuppe.

En Dag var Middagsmaden mislykket, og der blev fra en Afdeling klaget herover. Sagen blev undersøgt og befundet rigtig, og en Overbetjent blev sendt ned paa Afdelingen for at klare Ærterne eller Vællingen, men han var saa uheldig i sin Forklaring at sige, at der var noget a b n o r m t ved Grynene. Naturligvis blev der hurtigt lavet Suppe paa den, og næste Dag var en Fange fra denne Afdeling hos Inspektøren i et eller andet Ærinde og bemærkede saa med det samme: „Vi fik jo Abnormsuppe i Gaar.“ „Hvad fik De? Abnormsuppe. Hvad er det for noget?“ „Jo,“ sagde Fangen, „Overbetjenten sagde, at Grynene var abnorme, saa maa det jo være Abnormsuppe, vi fik.“

Det er let forklarligt, at Inspektøren havde Møje med at bevare Anstanden.

Forkert Adresse.

En Fange, som var beskæftiget med at lave Konvolutter, mente det var bedst, at der var Indhold i Konvolutterne, hvorfor han skrev nogle Breve og puttede i. Dette var selvfølgelig ikke efter Reglementet, desuden omhandlede disse Breve Forholdene i Tugthuset, som han ikke rigtig kunde hjemle, og saa hændte det, at eet af dem havnede i Justitsministeriet. Det var jo paa en Maade det rette Sted til Vurdering af en saadan Skrivelse, og det bevirkede, at Fangen en Dag pludselig forlod sin Afdeling og „gik ned“, som det hedder. Det vil sige, at han fik midlertidig anvist et Lokale i Kælderen til sit Opholdssted.

Abens Flugt.

Følgende Flugthistorie er af gammel Dato og foregik, før jeg kom til Anstalten. Jeg garanterer ikke for Sandheden, men gengiver Fortællingen, som jeg selv har hørt den.

En Betjent skulde en Dag hente Pil til Kurve ude i Baggaarden, han tog 10 Mand med sig, deriblandt en som paa Grund af sin Smidighed havde faaet Navnet „Aben“. Ude i Gaarden fik Fangerne hver et Knippe Pil paa Skulderen, og med Betjenten i Spidsen gik de

nu op mod Porten. Aben havde imidlertid bemærket, at der stod et Brædt op ad Ringmuren, han lod sit Knippe falde, løb tilbage og sprang som en Kat op ad Brædtet over Muren og forsvandt, uden at Betjenten mærkede noget. Men Portneren, som havde lukket dem ud, havde talt Fangerne og vilde have lige saa mange ind igen, og han sagde til Betjenten: „Du mangler jo en Mand!“ „Sludder,“ svarede denne, men vendte sig dog og saa paa Flokken. „Ja, det ser noget lidt ud,“ indrømmede han. „Ja,“ sagde Portneren, „der er rendt en fra dig.“ Betjenten talte efter, jo, der var kun 9, og han udbrød forbitret: „Hvem er det nu af de Tyveknægte, der er løbet sin Vej.“ Det var da Aben! „Jo, det kunde jeg nok tænke, havde jeg vidst det, havde jeg da passet bedre paa ham.“ Et meget fornuftigt Raisonnement! „Naa, men der er jo ikke noget at gøre ved den Ting. Jeg maa hellere se at faa jer andre op igen.“ De gik saa videre, fik Pilekvistene baaret op og Folkene tilbage til Afdelingen, og endelig gik da Betjenten til Overbetjenten og meldte, at der var løbet en Fange. „Løbet en Fange — det passer dog vel ikke?“ Jo, det gjorde det da. „Jeg havde i alt Fald 10 Mand med mig ned i Gaarden,“ forklarede Betjenten, „men der var kun 9, da jeg kom tilbage.“ „Hvor længe er det

siden?“ spurgte Overbetjenten. „En Time,“ lød Svaret. „En Time! Ja, saa er han jo over alle Bjerger.“ „Nej,“ sagde Betjenten, „han havde da ingen Vinger.“ „Ingen Sludder! Men kom nu af Sted i en Fart og søg efter ham!“

Der blev søgt viden om; imedens laa han under en Busk lige ved Muren, og her blev han liggende, til Mørket faldt paa, saa flygtede han, — men blev snart indfanget igen.

XIII.

Ingen Dato.

Engang, da jeg overtog en ny Afdeling i Tugthuset, gik jeg fra den ene til den anden af Fangerne og spurgte om deres Løsladelsesdato, da jeg ønskede disse opnoteret. Jeg kom da til een, som paa mit Spørgsmaal svarede: „Jeg kommer ikke ud.“ Jeg glemmer aldrig det haabløse Blik, der ledsagede disse Ord. En anden Fange, som hørte Ordene, bemærkede da, medens han sendte Manden et medlidende Blik: „Ja, det er godt at have en Dato.“

Selv om denne Dato ligger flere Aar fremme i Tiden, saa er der dog en Dato, og hver Dag bringer

dem nærmere denne Dag; men ingen Dato, det er Haabløsheden.

Fangerne plejer gerne at dele deres Straffetid i 2 Dele, og naar de er naaet Halvvejen, siger de: „Se saa, nu gaar det nedad, og fra denne Dag præges deres Ansigt mere af Haabet. De længes mod denne Dag, og man tænker, at de aldrig mere kommer igen. Hvor forunderligt virker det da paa een, naar man ser dem vende tilbage efter ganske kort Tids Forløb.

Paa fri Fod.

Porten aabnes, og ud træder en Mand med en lille Bylt under Armen, ledsaget af en Betjent. Det er een, hvis Dato er kommet. Hvor har han længtes efter denne Dag; han nikker et Farvel til Portneren, og tænker ved sig selv: „Aldrig mere skal jeg komme her, endelig er man da en Mand igen.“ Derinde var han kun et Nummer. Nu ranker han sig, han er atter i sit eget Tøj, og nu vil han tage fat. Han har lagt mange Planer i de søvnløse Nætter, og nu gælder det at faa dem ført ud i Virkeligheden. Betjenten følger med til Banegaarden, løser Billet til ham, afleverer hans Penge, og saa stiger han ind i Toget, endelig fri for Bevogtning. Dette altid at være under Opsyn bliver i Længden irriterende. En

Fange, som havde været i Tugthuset i mange Aar, sagde engang til mig: „Naar jeg nu kommer ud, vil jeg gaa ud paa Marken eller paa Heden, hvor der ingen Mennesker er, og lægge mig dér, hvor jeg endelig kan være fri for at have nogen til at se paa mig.“ Hvor man dog forstaar dette!

Naa, Toget farer af Sted, og den tidligere Fange føres stadig nærmere sit Maal. Hvorledes vil det gaa ham? Enkelte gaar det godt. De fik Arbejde, tog Kampen op og holdt ud og genvandt saaledes efterhaanden den nedbrudte Tillid; de rejste sig og blev igen Mænd, der kunde klare sig selv. Men for manges Vedkommende gik det anderledes; de rejste ogsaa ud med de bedste Forsætter, de vilde ikke mere opsøge de gamle Kammerater, de vilde ikke mere smage den forbandede Drik, der var Skyld i det hele, men de manglede Rygrad, de kom til Storbyen og de havnede paa de gamle Steder, blev ledet ind i nye Forviklinger og lod sig slæbe med. Maaske var der planlagt et Kup, det hele var saa godt tilrettelagt, at han mente, der ingen Fare var for at blive opdaget, saa gik han med — men blev nappet, og en Dag ankommer han til Horsens med en ny Straffetid at afsone, i Reglen længere end den foregaaende. Dette er kun en Antydning af, hvorledes det

i Almindelighed gaar for saa mange. Det kan jo udvikle sig saa forskelligt. Nogle kommer ud uden at have Midler til at leve for, de driver saa om og søger at opholde Livet ved tilfældigt Sjov, sover i en Lade om Natten, tigger lidt sammen til Snapsen, og til Tider synes de egentlig, de havde det bedre i Tugthuset, og saa stjæler de for at komme tilbage igen.

Jeg har haft en Fange, som i Grunden kun havde denne ene Fejl — han kunde ikke lade være at drikke. Ellers var han et dygtigt Menneske, slet ikke nogen Forbrydernatur, men een, som kunde være blevet til noget i Livet. Men han havde, fortalte han mig, et Tilhold; han skulde forblive i sin Forsørgelseskommune, og det vilde han ikke, saa en Dag stjal han en Del forskelligt Damegarderobe og gik ned ad Gaden og delte det ud til højre og venstre, fordi han hellere vilde i Tugthuset end tage Ophold i den bestemte Kommune. Hvorvidt denne hans Beretning er Sandhed, garanterer jeg nu ikke for.

XIV.

Fangetyper.

Det er ikke Nybegyndere paa Forbryderbanen, der fylder Horsens Tugthus. De fleste Forbrydere begyn-

der som Børn og kommer paa en Opdragelsesanstalt. Enkelte reddes der, men Flertallet driver videre med Strømmen og havner først i Nyborg Statsfængsel, som er en Mellemting af en Opdragelsesanstalt og en Straffeanstalt. Standses der ikke, gaar Turen til Vridsløselille Forbedringshus, og bliver heller ikke dette Endestationen paa denne frygtelige Bane, saa kommer de en Dag til Horsens, og dermed er Haabet for de fleste meget svag.

Her findes den durkdrevne Indbrudstyv, Morderen, Voldsmanden og Forbrydere mod Sædeligheden under dens mange Former.

Et Mindretal er Forbedringshusfanger med en Straffetid fra 8 Mdr. til 6 Aar, som dog i Cellefængslet afkortes betydeligt. (Et Aar er 8 Mdr.).

Men de fleste er Tugthusfanger, som i Fællesskab skal afsone deres Straf, der varierer fra 2 Aar og op-efter.

Saasnt en Fange er indenfor Anstaltens Porte, er han undergivet Anstaltens Reglement og er fra nu af kun et Nummer. Fangen faar Ophold i en Interims-celle de første 3 Dage, hvor han maa lære de mange Reglementer, som herefter bestemmer hele hans Livsførelse.

Efter disse 3 Dage gaar han ind paa Forberedelsesstadiet, hvor han maa blive i 3 Mdr., og i denne Tid maa han savne det for alle Fanger uundværlige Skraa-tobak; og hvor de længes efter den Dag, da de rykker

op i 2. Klasse og igen kan faa deres Skraa, og her maa de tillige tale med deres Medfanger i deres Fritid og kan hver 14. Dag faa udleveret en religiøs Bog. I denne Klasse maa han blive i 6 Mdr., og har han opført sig godt, rykker han op i 3. Klasse, hvor han forbliver i 9 Mdr. Nu maa han tale med sine Medfanger ogsaa i Arbejdstiden og kan faa forskellige Bøger udleveret. 4. Klasse byder paa endnu større Fordele med Hensyn til Bøger, og under Gaardturen fritages Fangen for den lidet yndede Gaasegang, og kan gaa frit, hvad de sætter megen Pris paa.

Opholdet i denne Klasse varer et Aar. Har Fangen endnu længere Straffetid, rykker han op i 5. Klasse. hvor han bliver i 2 Aar, hvis ikke Frihedstimen slaar forinden. Her er ingen Betjent paa Arbejdssalen, og som Følge heraf gaar Konversationen ofte meget livligt, undertiden afbrudt af et kraftigt „stille“ fra Betjenten ude paa Gangen eller en forbigaaende Overbetjent.

Her kan Fangen selv vælge hver Uge, hvilke Bøger, han ønsker fra det store Bibliotek og kan faa Tilladelse til at købe Bøger og Tegnerekvisitter m. m.

For Livsfangernes Vedkommende, dem der ingen Dato har, standser Oprykningen her. De maa blive, indtil de i en sort Kiste føres ud gennem nordre Port.

Men for dem, der har en Dato, men som endnu ikke har naaet den efter de 2 Aars Forløb, er der endnu en Oprykning, nemlig 6. Klasse eller Overgangsstadiet. Her er de ikke bestandig under Opsyn. De faar udleve-

ret lange Benklæder og Kasket i Stedet for Hue, de faar rigtige „Spisegrejer“ i Stedet for de almindelige af Træ, og de faar Lov at have Lommeur. Men hvad der for Fangen er mere værd end alt dette, er, at Døren til Afdelingen ikke er laaset, men forsynet med Dørhaandtag, saa han selv kan aabne den og gaa ud paa Gangen.

Tænk, hvad det vil sige efter ca. 5 Aars Forløb selv at kunne aabne en Dør, selv om den Dør kun fører ud til en Gang og et W. C.

Paa denne Afdeling kan Fangen, om han har saa lang Tid, være indtil 6 Aar.

Fangerne faar undtagen i 1. Klasse en saakaldt Klaseducør, og for Halvdelen af dette Beløb maa der købes Skraatobak. Beløbets Størrelse er i 2. Klasse 8 Øre daglig og stiger til 48 Øre i 6. Klasse.

Hvad nu det indbyrdes Forhold mellem Fangerne angaar, bestaar der i Regelen et godt Kammeratskab, dog skal der ikke meget til, før der bliver Uenighed, som til Tider resulterer i et Slagsmaal. Indbrustyvene, som udgør Flertallet, føler sig mest forbundne indbyrdes. De, der er mindst velsete blandt Fangerne, er Morderne, af hvilke der ikke er saa faa. Fælles for dem alle er Utilfredsheden, idet de som Regel føler sig forurettet af Samfundet.

Blandt de mange findes enkelte, som særlig interesserer Offentligheden, og hvis Navne har en uhyggelig Klang.

I Omtalen af disse tillader jeg mig at citere nogle Udtalelser af førnævnte Officiant Lundh, Holbæk, under Mærket O. L.

Bulotti.

De fleste erindrer endnu saa temmelig godt hint natlige Togt af Bulotti og hans Hjælpere, under hvilket Proprietær Bech blev dræbt og hans Hustru mishandlet. Morderen blev hurtig grebet og dømt til livsvarigt Tugthus. Og paa Grund af hans urolige Gemyt har han tilbragt de mange Aar i en Kældercelle, en frygtelig Tilværelse særlig for en saa kraftig Natur som Bulotti, og det var ikke underligt, om han var blevet sindssyg af den lange Ensomhed.*)

Ikke længe efter, at jeg havde overtaget min Gerning paa Anstalten, stod jeg en Dag nede i Kældergangen og ordnede nogle Kasser og lignende, da Betjenten synlig nervøs kom hen til mig og spurgte, om jeg ikke kunde faa disse Kasser af Vejen, „for,“ sagde han, „nu kommer Bulotti her forbi og skal i Gaarden, og saa risikerer vi, at han faar et Anfald, naar han ser denne Opstilling.“ Jeg forstod ikke, at nogle Kasser kunde have en saadan Virkning paa Manden, og fik dem heller ikke af Vejen, for det varede kun et Øjeblik, saa hørte jeg raske Fodtrin bag mig og vendte mig hastigt. Jo, der kom han, denne frygtede Forbryder, en lille tætbygget Mand, hvis Ansigtstræk vidnede om, at han ikke gik af Vejen for noget eller nogen.

---

*) Bulotti er senere overført til Sindssygeanstalten ved Nykøbing paa Sjælland.

Han betragtede mig med en vis Nysgerrighed, og jeg maa tilstaa, at jeg gjorde ligesaa ved ham. Dengang saa han aldeles ikke ud til at være sindssyg, men nu er det ogsaa længe siden, jeg saa ham sidst.

O. L. skriver om ham, at han er „et rent Vilddyr, en Mand med et dyrisk Udseende, umaadelig stædig, hans Valgsprog er „vil ikke“, hvilket han gennemfører overfor alt, frygtelig ond og lumsk, saa ingen nogen Sinde ved sig sikker for Overfald. To Betjente 3 Alen høje Kæmper, som har deres Gerning i Kælderen, vogter paa ham, og de forstaaer at tumle den farlige Forbryder. Han bestiller intet i sin Celle, gaar kun frem og tilbage uafbrudt, Dag ud og Dag ind.“ Saaviðt O. L. I Sandhed et trist Billede, og for ham gør det jo ikke Sagen lettere, at han er Udlænding — Polak — og saaledes ikke forstaaer sig paa vort Retssystem.

Man spørger uvilkaarligt, findes der ikke en Vej til denne stakkels Forbryders Hjerter, og man ønsker, der var en Mathilde Wrede, som kunde faa Lov at besøge en saadan, hvem véd, om ikke dette vilde frugte mere end alt andet. Men selv om der fandtes en saadan Kvinde her hjemme, vilde hun næppe i dette „kristelige“ Land faa Tilladelse til slige Besøg.

Arthur Jørgensen.

Modermorder! Hvilken Gru rummer ikke dette Ord. Tænk at have myrdet sin egen Moder! I Sandhed en frygtelig Gerning, saa stridende mod Naturen, som

man vel kan tænke sig. De fleste vil sikkert mene, at den, som kunde udføre en saadan Handling, maa være en raa og brutal Mand med et skummelt Udseende, en Mand, man vilde føle Uhygge ved at se. Derfor bliver man uvilkaarlig lidt forbavset, naar man ser Arthur Jørgensen. Hvad, er dette virkelig den berygtede Mordermorder? Denne Mand med det rolige Ansigt, der færdes saa stille og beskedent, som har sine Overordnedes Tillid og af alle sine Medfanger betragtes som en god Kammerat, skønt de aldrig faar ham til at tale om sine egne Forhold, thi paa dette Punkt er han tavs som Graven. Det er nu 20 Aar siden, han blev dømt til Døden, men benaadet til livsvarig Tugthusstraf med den Tilføjelse, at han skulde forblive i nederste Klasse og aldrig kunde benaadet. Tiltrods herfor har han dog paa Grund af sin stadig gode Opførsel opnaaet mange Fordele. Han er endog blevet betroet Pladser, der er meget eftertragtede af Fangerne, nemlig som Bogbinde og Sygeplejer, og sidste Sommer var han efter Sigende Tillidsmand ved Arbejdet paa Heden. Han er sikkert ingen Forbrydernatur. Naar han alligevel udførte en Forbryders Handling, maa der uden Tvivl være Aarsager dertil, som maaske er lige saa unaturlige og frygtelige som selve Forbrydelsen. Blandt dem, som kender ham, er næppe nogen af den Opfattelse, at det vilde være farligt for Samfundet, om han blev benaadet, han vilde sikkert aldrig komme tilbage til Tugthuset. Mange har stillet mig dette Spørgsmaal: Er det sandt,

at Arthur Jørgensen er blevet omvendt under sit Fængselsophold? Hertil maa jeg svare, at jeg ved det ikke; jeg har ikke personligt haft noget med ham at gøre, og det er vanskeligt at bedømme Fangernes aandelige Standpunkt, saalænge de er indenfor Tugthusets Mure. En af mine tidligere Cellefanger, som havde kendt A. J. før, var ogsaa meget interesseret i dette Spørgsmaal, og da det hændte, at han blev syg og kom paa Sygehuset, hvor Arthur Jørgensen dengang var Sygeplejer, fik han Lejlighed til at spørge ham selv, om det var sandt, at han var blevet frelst, men dette Spørgsmaal besvarede Arthur Jørgensen benægtende.

Denne Hændelse ligger imidlertid noget tilbage i Tiden, og Arthur Jørgensen kan maaske i Mellemtiden have oplevet en Omvendelse, hvad jeg inderligt haaber for ham. I saa Fald var de 20 Aar bag Fængslets Mure ikke spikde, selv om det i Sandhed har været en trang Vej. Man kan kun ønske, at Porten snart maatte aabnes for denne Mand; Samfundet vilde sikkert ikke udsættes for nogen Fare derved.*)

Nordentoft.

Saa vidt jeg husker, kom Nordentoft til Horsens Tugthus samme Dag, som jeg forlod det, og jeg har saaledes ikke set ham der. Herr O. L. skriver følgende om ham:

Læge Nordentoft, nu Fange Nr. 45, er en umaadelig usympatisk Fremtoning. Han er hadet, ja, afskyet

*) Arthur Jørgensen er senere blevet benaadet.

af sine Medfanger saavel som af Opsynet. Han er i højeste Grad krakilsk og vil gøre Skade, hvor han kan komme til det. Under en Samtale med Wandahl, slog han denne med et Spejl i Hovedet, men dette var dog den ellers saa blide Inspektør for meget, og han idømte derfor Nordentoft en Tillægsstraf af 4 Mdr. Han gaar under Navnet „Professoren“ og er i Almindelighed tavs som Graven.

Hansen Winding.

I Modsætning til Arthur Jørgensen gør denne Mands Ydre snarere Indtryk af, at han virkelig er Forbryder. Han virker meget frastødende, og hertil bidrager naturligvis ogsaa Kundskaben om hans Forbrydelse, der som bekendt blev udført efter Aftale med hans Ofers Hustru. Det er nu ca. 10 Aar siden, at han om Natten trængte ind i Blikkenslager Kochs Lejlighed, hvor han dræbte ham med en Hammer.

Efter Sigende omgikkes han i de første Aar af sin Straffetid meget med Tanken om Flugt fra Tugthuset, men han var saa uklog at tale herom med nogle af sine Medfanger. Disse Meddelelser gik videre og kom Opsynet for Øre, og dermed var Vejen til Flugt spærret.

Nu forlyder det, at han er blevet meget religiøs, og at man om Nætterne kan høre ham græde og bede. Det er meget muligt, at dette er sandt, da han saavidt jeg ved, har en troende Moder, hvilket igen vil sige en be-

denne Moder, og bedende Mødre har en vidunderlig Magt hos Gud.

Herr O. L. bemærker om ham, at han har søgt om at komme bort fra Fællesskabet med andre Fanger, og at han nu arbejder i en Celle. Dette kunde nok tyde paa, at det var Fangens Alvor virkelig at søge Gud og blive et nyt Menneske, hvilket selvsagt er langt lettere for ham i en Enecelle end paa en Afdeling blandt mange Kammerater, som ikke vil støtte ham i et saadant Forsæt.

Hustrumorderen Barber Mehren.

Herr O. L. skriver om denne Fange: „Han er en rolig og stille Mand i Fængslet. Han blev straks efter sin Ankomst sat til Kurvemagerarbejde, men maatte hurtigt indlægges paa Sygehuset. Han lider som bekendt af Tuberkulose og er meget syg, og det er den almindelige Mening, at han aldrig vil rejse sig fra Sygelejet. Han siger ikke meget og er som sagt uhyre medgørlig og flink.“

De sorte Fanger.

Om disse skriver Herr O. L., at der har gaaet Rygter om Sindssyge og fortvivlede Forhold, men at de to Negre er ret naive og iøvrigt begge fede og velnærede, og de ønsker næppe nogen Forandring i deres nuværende Forhold.

Jeg havde i lang Tid en Neger paa min Afdeling;

det var sikkert en af de ovennævnte. Han led nu absolut ikke af Sindssyge, var stor og stærk og vilde gerne tjene Penge, var heller ikke bange for at tage fat. Først vævede han Grimer, men han vilde lave alt for mange om Dagen, og det var noget Bras altsammen. Saa kom han til en af de store Kokusvæve. Her gjaldt det mere om Kræfter end om Fingerfærdighed, og med det gik det bedre. Han arbejdede som en Dampmaskine. Sveden drev af ham, og han tjente ikke saa faa Penge ved den Væv.

Men Racehadet gør sig ogsaa gældende paa dette Sted, og der var stadig Krig mellem den sorte og de hvide. En Dag var Massa, som han gerne kaldtes, blevet i den Grad opirret af de hvide, at han kort og godt erklærede: „Jeg kan æde jer allesammen til Frokost.“ Det var jo at være betydelig skrap.

Saadanne Batailler endte gerne med, at Massa for en Tid blev flyttet hen paa en anden Afdeling. Naar saa Bølgerne havde lagt sig paa begge Sider, kom han gerne tilbage til sin Væv. Jeg husker en Morgen, jeg kom ind paa Arbejdspladsen, da var han just kommet tilbage fra en saadan Udflugt, men Striden maa være blusset op paany ved Synet af den sorte, thi han tro-nede paa en Stol midt paa Gulvet og vendte det hvide ud af Øjnene, medens alle de øvrige Fanger forsigtigt holdt sig i Afstand. Saaledes var han heller ikke videre behagelig at komme nær. Men blot ingen drillede ham, var han i Regelen meget godmodig og i godt Humør.

Forskellige.

Blandt de mange Fanger, jeg har haft med at gøre, mindes jeg særlig een, som mente, han havde Evner som Digter. Han var dengang i Celle og havde skrevet noget, som han vilde, jeg skulde læse, han var øjensynlig selv stolt af det. Det begyndte saaledes: „Køerne brølede, Blomsterne duftede, der var Altergang i Kirken —.“ Nogen egentlig digterisk Begavelse vidnede det nu ikke om, men der var alligevel Tanker deri.

Og under det daglige Liv derinde møder man ikke blot det dystre, men ogsaa det, der virker komisk. Saaledes spurgte jeg en Dag en Fange om hans Haandtering, og han svarede frejdigt: „Jeg er Stenhugger“ — han havde nemlig (hugget) stjaalet en Diamant.

En anden Fange, som skulde løslades, sagde til mig: „Mester, jeg har vel ikke opført mig værre end, at jeg kan komme igen. Han kom ogsaa igen ikke længe efter.

En ældre Mand, der altid talte saa alvorligt, saalænge han var indenfor Tugthusets Mure, sagde ved sin Løsladelse i dybeste Alvor: „Her kommer jeg aldrig mere.“ En Maaned efter saa jeg ham igen.

Jeg skal afslutte dette Afsnit med en kort Omtale af

gamle Søren Mathiesen.

Søren Mathiesen er Tugthusets ældste Fange og hører til det faste Inventar. Han blev i sin Tid dømt for

Mordbrand og har nu i ca. 50 Aar haft Ophold i det store Slot. Han opholder sig paa Abnormafdelingen, men færdes ret frit. Der behøves ingen Vagt over ham, for Søren vil ikke bort derfra. Det fortælles, at han en Gang under en Strid blev truet med Udvisning af Tugthuset. Det hjalp; Søren vilde ikke bort. Han er nu en krumbøjjet Mand paa ca. 70 Aar og er, hvad man kalder utilregnelig, lider nærmest af et Slags Storhedsvanvid. Giver en ham en Skraa, forærer han straks vedkommende en Herregaard eller giver Løfte om et større Pengebeløb. Søren arbejder undertiden ude i Haven, og ved en saadan Lejlighed saa han en Dag Bilerne nede paa Landevejen og var meget optaget af, hvad dog dette var for nogle nye Vogne uden Heste for. Den kunde Søren Mathiesen ikke fatte; Tiden var løbet fra ham. Gamle Søren bliver nok paa Tugthuset, indtil Døden afslutter denne triste Livsskæbne.

XV.

Religion i Tugthuset.

Siden 1. Udgave af denne lille Bog udkom, er der rettet forskellige Spørgsmaal til mig angaaende Fangernes moralske og kristelige Paavirkning. Og det kan jo være, at nogle af dem, som herefter faar Bogen i Hænde, kan staa med lignende Spørgsmaal. Jeg har derfor i denne ny omarbejdede Udgave søgt at samle

en Del af de i de foregaaende Udgaver spredte religiøse Træk for sammen med nogle Tilføjelser at kunne give et Helhedsindtryk af disse Forhold og i nogen Grad give et Svar paa de stillede Spørgsmaal.

At Religion er en vigtig Faktor i Arbejdet for at oprejse Fangerne siger sig selv. Vel at mærke, hvis vi med Religion mener sand og levende Kristendom.

Der er i Verden i hundredvis af Religioner og religiøse Opfattelser, men ingen af disse kan genrejse Mennesket af sit dybe Fald. Der er nemlig stor Forskel paa Religion og sand Kristendom. Jeg vil belyse dette med nogle Træk.

En Fritænker holdt en Dag et glimrende Foredrag om Moral, da en Kvinde nede i Forsamlingen tilraabte ham: „Deres Tov er for kort.“ Denne Kvinde havde erfaret, at en Moralprædiken ikke kunde hjælpe hende. Hvad da? Følgende lille Træk giver et Svar herpaa.

En katolsk Præst rejste en Dag i en Jernbanekupé sammen med en Kvinde, som uddelte nogle evangeliske Traktater. Hun tilbød ogsaa Præsten en, som han imidlertid paa en haanlig Maade afviste med den Bemærkning: „Jeg har min Religion.“ Hvortil Kvinden svarede: „Vel, men jeg har Kristus.“ Derpaa skiltes de, men Ordet blev som en Brod siddende i Præstens Hjerte, og hans Øjne blev opladt for den Sandhed, at ikke Religion, men kun en levende Kristus kan frelse.

Religion paalægger nemlig Mennesket Byrder, me-

dens Kristus fremstiller sig for os som den, der b a r vore Byrder og vore Overtrædelser.

Endnu et Træk illustrerer dette. En Kvinde i England kom til sin Præst og beklagede sig over mange Vanskeligheder. Hun havde ingen Fred, kunde ikke tro og var saa optaget af alt det, hun skulde gøre. Præsten hørte i Tavshed paa hende en Stund, men afbrød hende saa og sagde: „Ja, jeg forstaar godt Deres Vanskeligheder. De har en Religion paa fire Bogstaver, medens jeg har en paa fem.“ „Hvorledes? Hvad mener dog Præsten?“ udbrød Kvinden forbauset. „Jo,“ sagde Præsten, „De holder Dem til Ordet g ø r e, som fører i Trældom. Jeg derimod holder mig til Ordet g j o r t, og det giver Hjertet Hvile.“

Nej, Religion kan ikke hjælpe Fangerne, det kan kun Evangeliet om ham, som kom til Jord for at søge og frelse det fortabte. Et af de Spørgsmaal, som er stillet mig, er just dette: „Angrer Fangerne deres Synd, eller med andre Ord, er der nogen virkelig Erkendelse hos dem af deres Tilstand.“ Dette er desværre meget sjældent, og træffer man det, er det særligt hos Cellerfanger.

I Ensomheden.

Naar en Mand kommer paa Kant med Loven, bliver dømt og saa havner i en saadan Celle, da forstaar han jo nok, at der er noget, som er galt. Og naar Mennesker først er kommet i Modstrid med den jordiske Ret-

færdighed, har de fleste en trykkende Følelse af, at de ogsaa er i Modstrid med Gud. De fleste har jo hørt noget om, at der skal være en Gud et Sted, een som sidder oppe i Himmelen og holder Øje med Menneskene og alt, hvad de foretager sig hernede paa Jorden. Paa en Maade er det jo rigtigt nok, der staar jo i Skriften, at Herrens Øjne er ogsaa over dem, som gør ondt. Men ellers er deres Begreber her om Gud meget mangelfulde. Naa, det er de forresten ogsaa udenfor Tugthuset, og de, som nu sidder derinde, var jo ogsaa en Gang udenfor. Men i Ensomheden kommer Tankerne og Anklagerne frem, og i Ensomheden taler Gud til Samvittigheden, og da falder mange af dem sammen.

Saadanne, som er blevet urolige, begynder gerne at bede og læse i Testamentet, og nogle falder efterhaanden til Ro i dette og mener, at nu er de frelste, nu er de blevet gode. Og da Livets Prøvelser savnes derinde, saa narres man let af disse religiøse Fanger, det er først, naar de kommer udenfor Porten, at det viser sig, hvad det egentlig betød. En Mand kan jo sagtens lade være at stjæle, saa længe han sidder i Tugthuset, og han kan sagtens lade være at drikke Spiritus, naar han ikke kan faa noget.

Det er en Kendsgerning, at mange Fanger er stærkt religiøse, dette lyder maaske lidt usandsynligt. Men efter Lægers Udsagn stemmer det. Dette skulde særligt være Tilfældet med Sædelighedsforbrydere. Som før bemærket er det at være religiøs ikke det samme som

at være genfødt. En Fange sagde en Dag til mig: „Jeg er ogsaa troende.“ „Nej,“ sagde jeg, „det De kalder for Tro er blot Kundskab. De kender Fortællingen om Jesus af Nasaret og hans Gerninger under hans Vandring paa Jorden, og De tror, at Fortællingen er Sandhed. Dette er ikke Tro, det er Religion i Hovedet.“

Og det er der mange, der har, og en saadan Mand kan blive baade Præst og Biskop og mange andre Ting; men det er ellers et farligt Sted at have Religionen anbragt. Det sker jo ogsaa, at Folk bliver sindssyge, og at Lægen erklærer det for at være Religionsvanvid. Meget rigtig, har man Religion i Hovedet og vil tage det alvorligt, er det ikke saa underligt, om man bliver tosset, nej, den maa flyttes 16 Tommer længere ned, ned i Hjertet, som derved bliver omskabt, saa bliver man ikke sindssyg, men derimod bevaret for Sindssyge, idet den bringer Glæde til Hjertet som intet andet.

Men disse religiøse Fanger maa deles i to Slags: de, der virkelig mener det alvorligt, og saa de, for hvem det kun er Svindel, og som kun bruger det som et Middel til at opnaa nogen Fordel.

Om disse sidste vil jeg her fortælle nogle Træk.

Religiøse Fanger.

Af de mange Fanger, der forsøgte at spille paa disse Strengene for at opnaa et eller andet, er der et Par enkelte, som jeg særlig erindrer. Den ene, en Københavner, havde en særlig udpræget Evne til at konstru-

ere en Løgnehistorie eller, som det kaldes i Sømands-sproget, „at spinde en Ende“. Hans Fortællinger var fuldstændig Digt, der var næppe et sandt Ord deri, men han kunde lave Historier paa staaende Fod med indflettede Navne endog kendte Navne uden at fortrække en Mine derved. Han fortalte, at hans Fader var Hotelejer og en afgjort Modstander af al Kristendom. Sig selv skildrede han derimod som en, der havde en stærk Længsel efter at kende Sandheden.

„Naar jeg er hjemme,“ sagde han, „gaar jeg rundt til de forskellige religiøse Forsamlinger for at finde det bedste. Men hans Fader var som sagt meget imod dette, og en Dag, da han hjemme satte sig til Klaveret og spillede og sang en aandelig Sang, kom hans Fader med en Revolver i Haanden og erklærede kort og godt, at hvis han nogensinde mere sang den Slags i Hjemmet, vilde han skyde ham ned paa Stedet. Meningen var, at jeg skulde betragte ham som en Slags Martyr. Han viste stor Interesse for aandelige Ting og stillede mange Spørgsmaal til mig om dette og hint, og efter en Tids Forløb fortalte han mig, at nu var han frelst, nu havde han forstaaet Sandheden, og nu var alt godt. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, at det hele var Komædie. Dét viste sig i alt Fald snart, at der ikke var sket nogen virkelig Forandring, han blev løsladt, kom snart tilbage, og er der nu for 3. Gang.

En Dag sagde en Betjent til mig: „Der sidder en Fange i Celle 43, som ønsker at tale med Dem.“ Dette

var nu ikke saa mærkeligt, da mange Fanger ønskede at arbejde for os, fordi det var Akkordarbejde, og de saaledes kunde fortjene lidt Penge, til de skulde løslødes. I dette Tilfælde var det dog ikke Grunden. Jeg kendte ikke Manden, før han nævnede sit Navn. Fangedragten gør i mange Tilfælde en Mand ukendelig, men han havde genkendt mig. Jeg havde flere Gange talt ved nogle Møder i den By, hvor han hørte hjemme, og han havde da været til Stede, og nu vilde han fortælle mig, hvilket dybt Indtryk, Ordene havde gjort paa ham. Her i Ensomheden var han kommet til at tænke dybere over Sagen og havde nu overgivet sig til Herren og mente, at han var frelst. Men det var ham selv, og hvad han havde gjort, der var Indholdet af hans Tale, ikke dette, at han nu havde fundet Hvile i det, som Gud havde gjort for ham. Da han saa blev løsladt, kom han en Dag til Anstalten og fortalte mig, at han skulde giftes, men manglede nogle Penge. Og jeg kunde forstaa, at han gerne vilde laane af mig og maaske ogsaa af Præsten, hvem han havde fortalt en lignende Historie, som den, jeg havde faaet serveret.

Nu være det ikke hermed sagt, at det var bevidst Hyklery fra Mandens Side. Saa vidt jeg véd, havde han en troende Moder, og det vil sige en bedende Moder; og Børn, der har en bedende Moder, slipper ikke saa let uden om Gud, thi han søger dem, drager og kalder dem paa mange Maader. Jeg har hørt om en ung Mand i England, som vilde flygte fra sin bedende Moder,

fordi hendes Bøn voldte ham Uro, han rejste til Skotland og tog Tjeneste som Kusk hos en Godsejer. En af de første Dage skulde han køre sin Herre til Jernbanestationen. Godsejeren, som var en troende, satte sig op til Kusken, og næppe var Vognen i Gang, før han spurgte den unge Mand om han var frelst; og pludselig blev denne klar over, at selv om han kunde rejse fra sin Moder, saa kunde han dog aldrig rejse fra sin Moders Gud, han overgav sig til Herren og fortrød, det sikkert ikke.

Jeg mødte en Dag en Fange, som gik og vaskede Guld paa en Cellegang. Jeg havde haft ham før i Cellefængslet, han var ogsaa en af disse religiøse Fanger. Jeg sagde: „Naa, er De nu her igen!“ „Ja —“ sagde han, „men naar jeg nu kommer ud, rejser jeg til Norge.“ „Hvad tror De nu, det kan hjælpe Dem?“ spurgte jeg. „Jo,“ svarede han, „saa kommer jeg da ikke i Tugthuset her mere.“ „Nej maaske, men der er ogsaa Tugthuse i Norge, mon det er bedre?“ Herpaa fik jeg intet Svar.

Mange af dem har den Tankegang, at bare de kan komme bort fra Omstændighederne og de Forhold, de har levet under, saa skal det nok gaa bedre. Selvfølgelig kan det være en Hjælp for en og anden at komme under andre Forhold, men det vigtigste, dette at det er dem selv, der skal forandres, det hører man sjældent noget om, man kaster Skylden paa andre, paa Politiet, paa Samfundet, kort sagt paa alt andet end dér, hvor den

er, nemlig hos dem selv. Der kan være Skyld nok baade hos den ene og den anden og hos Samfundet ogsaa, men skal den enkelte hjælpes og oprejses, maa der være en Erkendelse hos Vedkommende af, at han trænger til Hjælp, og at han har fejlet. Uden sand Synderkendelse gives ingen Oprejsning.

Der gives dog Fanger, for hvem Religionen ikke blot er et Middel til at opnaa Fordele, men som virkelig mener det alvorligt. Jeg mindes en saadan, hos hvem der var et sandt Begær efter Frelse. Hans Udseende bar tydeligt nok Præg af, at han var en Slave af den Synd, som findes omtalt i Romerbrevets 1. Kap. 27. Vers, og som var Aarsagen til Guds Dom over Sodoma. Hvor ubegribelig denne Last end er for alle, som ikke udøver den, fik jeg dog gennem Samtaler med hin Fange et Indblik i, hvilket Afgrundsdyb den er, og med hvilken djævelsk Magt, den holder sine Ofre fast. Fangen var hos mig i lang Tid, og jeg tror, han naaede til at finde Frelsen i Kristus. Han var lykkelig, saa længe han var i sin Celle, men Dagen før han skulde løslades, blev han overfaldet af en stor Frygt for at komme ud og møde Fristelsen paany, og han sagde til mig: „Om jeg kunde faa Lov, tror jeg, jeg vilde vælge at blive her, hvis jeg blot maatte faa en Kop Kaffe om Morgen.“ Hans Dato var imidlertid kommet; han maatte igen ud i Livets Malstrøm, og det viste sig, at hans Frygt ikke havde været uden Grund. Han gik atter tilbunds, thi

han glemte at vaage, og hvorledes det siden er gaaet ham, ved jeg ikke, jeg har tabt hans Spor.

Jeg kunde fortælle andre saadanne Træk, men af Hensyn til Pladsen skal jeg blot nævne et endnu:

Han saa syg og lidende ud, da han kom ind i Cellen, men jeg anede dog ikke, at han var saa nær Døden, som Tilfældet var. Jeg følte mig tilskyndet til at tale med ham om det ene fornødne, og det viste sig, at der hos ham var en stærk Længsel efter at kende Guds Vej til Frelse. Uden at føje menneskelige Meninger til henviste jeg ham til Evangeliet om Frelse for alle Syndere, og han udbrød da: „Kunde jeg blot faa fat paa dette!“ Jeg vilde gerne hjælpe ham, saavidt jeg kunde, men til min Sorg var han blevet flyttet, da jeg kom næste Morgen. Hans Sygdom, Lungetuberkulose, havde pludselig forværret sig, og han var derfor om Aftenen blevet overført til Sygehuset. Af Betjenten hørte jeg, at der intet Haab var om Helbredelse, og jeg henvendte mig da til Præsten med Bøn om, at han vilde besøge den syge Fange. Jeg besluttede ved Lejlighed at gøre Forsøg paa selv at komme ind til Fangen paa Sygehuset, men her mødte jeg en Skuffelse. Jeg gik ud til Tugthuset den følgende Søndag og vilde gaa ind til Fangen, men Adgangen blev nægtet mig. Betjenten tilbød venligt at spørge Overbetjenten om Tilladelse, men dennes Svar lød kort og godt, at dersom mit Ærinde ikke angik Fangens Arbejde, kunde Tilladelsen ikke gives mig. Samme Overbetjent belærte mig forøvrigt en Dag om, at reli-

giøse Spørgsmaal var noget, man ikke skulde tale med **Fangerne** om. Betjenten ved Sygehuset raadede mig da til at bringe min Sag til Inspektøren og mente, at jeg hos ham vilde opnaa Tilladelse til at besøge Fangeren. Dette gjorde jeg og havde ved den Lejlighed en lang Samtale med Inspektøren, i hvilken han lagde ikke saa lidt Forstaaelse af det aandelige Spørgsmaal for Dagen, og han udtalte blandt andet til mig: „Jeg anerkender Deres gode Villie og Deres Grundsætninger i den Sag, og jeg er glad for at have Mennesker her, som ser saa alvorligt paa Tingene, men jeg kan ikke give Dem den ønskede Tilladelse.“ Og han tilføjede: „Vi har jo ogsaa Præsten til at tage sig af dette.“ Jeg bemærkede hertil: „Ja, det er jo udmærket, men efter flere Fangers Udsagn kommer Præsten ikke, selv om Fangerne anmoder om hans Besøg, og saa hjælper det jo ikke noget.“ „Ja, det er sandelig forkert,“ indrømmede Inspektøren, „og hører De andre Fanger beklage sig herover, sig da til dem, at de henvender sig til mig, saa skal jeg nok sørge for, at Præsten kommer.“ Samtalen sluttede imidlertid med, at jeg ikke fik den ønskede Tilladelse. Dog tilføjede Inspektøren, at han ikke vilde have noget imod, om jeg under min Færden blandt Fangerne kunde sige dem et godt Ord. Senere blev det mig dog helt forbudt at tale med Fangerne om aandelige Ting, hvad der for mig var en stor Skuffelse, da dette særlig var Grunden til, at jeg tog denne Plads.

Den første Morder.

Iblandt de religiøse Fanger er der endnu som før nævnt en Type, dem som nok er bedrøvede, men ikke over Forbrydelsen. De er bedrøvede over Straffen. Disse Fanger har mange Træk til fælles med Kajn, den første Morder paa Jorden. Der var intet Tugthus paa dette Tidspunkt, ellers var Kajn blevet den første Tugthusfange.

Kajn siger nok, at hans Misgerning er større, end han kan bære, men man hører intet om, at han beder Gud om Tilgivelse, snarere klager han paa Gud, fordi han har fordrevet ham, og han gaar ud fra Herrens Ansigt og bygger en Stad. Man faar ikke Indtryk af, at han var saa særdeles nedbøjet over sin Synd. Følgerne af Synden ærgrede ham; og just de samme Træk finder man hos de ovennævnte Fanger. De er ærgerlige over, at det lykkedes saa daarligt, de havde endda ordnet alt saa godt, men saa skulde de Snushaner alligevel komme og forstyrre det og ødelægge hele Tegningen. Naar de saa kommer ind paa en af Anstaltens Arbejdssale mellem de andre Kammerater, lyder det gerne: „Naa, hvad har Du nu lavet?“ „Jo, saadan og saadan — —.“ „Næ, Du har været for dum, Du skulde ha' divideret den rigtig og gjort saa og saa — —,“ og Emnet diskuteres frem og tilbage, og Planer lægges maaske for det næste Kup, der skal prøves, naar de atter slipper ud.

Jeg havde saaledes en Fange engang, som forsøgte et Indbrud, men blev overrasket og var i Tugthuset

flere Aar; da han blev løsladt, rejste nan direkte til samme Sted og prøvede at fuldføre sin Bedrift, men blev fanget paany. Samfundet er ingenlunde sikret, fordi de har været nogle Aar i Tugthuset, naar de ligesom Kajn gaar ud fra Herrens Ansigt. Var Kajn blevet for Herrens Ansigt, vilde Naaden have ydmyget og tugtet ham, og kun, hvor dette er Tilfældet med Fangerne, at de kommer under Naadens Paavirkning, saa de bliver nye Skabninger, først dér kan Samfundet være sikret mod nye Forbrydelser. Mennesket kan nemlig ikke forbedres. Det er en bundfalsk Opfattelse at mene dette. Hvis en Forbedring var mulig, hvorfor maatte da Guds Søn lide Korsets Død for Mennesket? Saa vilde en god Morallov kunne klare det. Nej, Jesus siger: „Du maa fødes paany,“ fødes ovenfra, omskabes. Mennesker kan opdrages, faa en ydre Politur, men ved Kultur og Oplysning forbedres Menneskene ikke; de sidste 6 Aar har tydeligt vist dette. Der er intet, der kan hjælpe Mennesket i dets fortabte Tilstand, enten han saa er paa den ene eller den anden Side af „Plankeværket“, intet uden Guds Naade aabenbaret i Jesus Kristus.

Hvad gøres der for Fangernes aandelige Genrejsning?

Vi lever i et saakaldt kristent Land, hvor som vi ved, Hedenskabet engang blev officielt afskaffet, og Kristendommen blev indført, omtrent paa samme Maade som f. Eks. Metersystemet blev indført. Kristen-

dommen var nu Statens Religion, „hvorefter alle haver sig at rette,“ ja, der var endog Straf for dem, der ikke vilde underordne sig den. Saaledes er Forholdet dog ikke mere, men endnu lyder Fængselsreglementet paa, at Fangne skal tilhøre Folkekirken (Statens Kirke). I Henhold til dette Krav har Staten erkendt sin Pligt til ogsaa at sørge for Fangernes religiøse Behov og har derfor bygget en Kirke og ansat en Præst, der altsaa, som Inspektøren bemærkede til mig, skal tage sig af Fangernes aandelige Ve og Vel, — saavidt er alt i Orden. Men selv om den af Staten indførte Religionsform er nok saa god, hjælper den dog ingen, heller ikke Fangerne. Findes der end Liv i denne Form, og har end vedkommende Præst selv aandeligt Liv og tilmed Hjerte for disse Mennesker, vil han dog i mange Tilfælde have vanskeligt ved at naa dem, netop fordi han staar som Statens Repræsentant, og mange af dem har en indgroet Mistillid til den officielle Statskristendom. Det vilde derfor være ønskeligt om andre end den beskikkede Præst kunde faa Adgang til vore Straffeanstalter, og om denne Frihed kunde udstrækkes til ogsaa at omfatte Troende af andre Samfund. Det burde ikke være saa, at Fangen kun har Valget mellem Statens officielt ansatte Sjælesørger eller ingen. Jeg tror, at en Reform paa dette Omraade vilde bære gode Frugter. Selv om Staten ikke vilde give alle og enhver Lov til at drive Virksomhed paa disse Steder, hvilket sikkert heller ikke vilde være heldigt, kunde der dog ikke være noget til Hinder for

at ansætte Mænd, fyldte med guddommelig Kærlighed til Fangerne, til at besøge disse i samtlige Straffeanstalter og til at prædike i de tilhørende Kirker.

Een, der saa Syner.

Der er blandt Fangerne nogle, som har lidt dybere Erkendelse af og Bedrøvelse over det, de har gjort, men de hindres ofte i at faa Fred med Gud paa Grund af skjulte, ikke bekendte Forbrydelser.

Jeg havde en saadan, som jeg særlig godt erindrer. Han havde en længere Straffetid at afsone i Enkeltcelle, og Nerverne var meget nedbrudte, saa han til Tider gjorde Indtryk af at være paa Randen af Sindsyge. Han var for en Tid udtaget til at gøre Tjeneste hos mig paa Lageret. En Dag havde han skrevet et Brev til Inspektøren, hvori han meddelte, at han til Tider havde saadan en underlig Lyst til at stikke en Kniv i Ryggen paa mig, naar han gik bagefter mig. Det var ikke, fordi han havde noget imod mig — dette skulde blot være et Bevis for, at han var sindssyg.

Forud for dette var der en Tid, hvor han ytrede Lyst til at høre noget om Guds Frelse, og det saa ud, som om han søgte alvorligt, men en Nat, da han som saa ofte før ikke kunde sove, var han begyndt at bede, og da med eet saa han i Cellen et forunderligt Lys, som han paastod ikke havde nogen naturlig Aarsag. Det bevirkede en forunderlig Rædsel hos ham, og siden turde han ikke tale om aandelige Ting mere. Naar han

siden klagede over sin ulykkelige Tilstand, og jeg vilde henvise ham til Gud, afværgede han det altid med den Bemærkning: „Jeg tør ikke tale om disse Ting.“ Hvad var det da, der havde forskrækket ham? Ganske sikkert dette, at Guds Lys var begyndt at skinne ind i hans mørke Hjerter og havde afsløret Ting for ham, som han havde skjult og ikke bekendt, men som han følte, han maatte bekende, hvis han vilde have med Gud at gøre. Dette har han ikke villet, og derfor maatte han trække sig tilbage.

XVI.

Er det kristeligt at straffe?

Nogle siger nej, medens andre mener, at Dødsstraf atter burde indføres. Jeg tror, de første har Ret. Gud erklærer jo nemlig, at Loven virker Vrede (Rom. 4,15) ikke Forbedring, som jo egentlig er Grundtanken i vor Retspleje. Gud siger endvidere, at Loven kunde intet fuldkomme, ja, at den er kraftløs, Loven kan kun fordømme Mennesket, men ikke forandre ham, og hvad gjorde saa Gud: „Det som var Loven umuligt — det gjorde Gud, da han sendte sin Søn.“ (Rom. 8,3). Det er som om Gud rent menneskeligt vil sige: „Der er intet Udkomme med disse Mennesker, de bliver jo længere jo værre. Der er ikke noget andet at gøre, ned at benaad dem, udstede aimindeligt Amnesti.“

Det er just, hvad Gud har gjort. Han har lukket Dørene vidt op og siger: „Hvo, der vil, kan komme.“

Vi finder heller ikke, at Gud straffer Kaj. Han forviser ham derimod fra andres Selskab, men samtidig sætter han et Tegn for ham, at ingen skal slaa ham ihjel. Vi ser her Forskellen mellem den første Tid som en Naadens Tid i Modsætning til den senere Lovens Husholdning, hvor der kræves Liv for Liv, og jeg synes, her er et Fingerpeg til Forstaaelse af ovennævnte Spørgsmaal. Nogle vil maaske spørge: „Du mener vel ikke, at dette Naadens Princip skal anvendes paa Fangerne i Horsens Tugthus, saa de skulde have Lov at gaa omkring iblandt os og myrde og stjæle efter Behag.“ Nej vist ikke! Gud satte nok et Tegn for Kaj, at ingen skulde slaa ham ihjel, og dette kunde tyde paa, at Dødsstraf ikke skulde anvendes under Naadens Husholdning; men vi ser, at Gud forviser Kaj — altsaa de maa afsondres fra Samfundet. Dette er i Virkeligheden Tanker, som er stærkt fremme i Tiden. Den, som er kommet paa tværs af Lovén, saa han er blevet en Overtræder eller en Forbryder, skal ikke idømmes anden Straf end denne, at han skal berøves Friheden. Saaledes er der i vor Tid nogle, der mener, og de har utvivlsomt Ret. Men hvorledes det skulde ordnes, føler jeg mig ikke kompetent til at afgøre; kun ved jeg, at skal Naadens Principper anvendes, maa de Mennesker, der skal have med Fangerne at gøre, være saadanne, som selv kender og lever i og under Naaden. Den, der

ikke selv kender til at leve paa Naade, kan ikke „lære Overtrædere Guds Veje,“ Resultaterne vilde da blive en menneskelig Humanisme, som blot vil gøre Fangerne mere fordringsfulde. Naaden derimod bøjer Hjertet og afslører dets Ondskab, og Naaden optugter Mennesket til at fly det Onde og jage efter det, som er godt.

Om dette aktuelle Spørgsmaal er der paa Frimodts Forlag udkommet en lille Pjece af Hr. E. Dehn, cand. polit., som jeg gerne vil anbefale. Jeg tillader mig her at citere et Par Brudstykker af hans Pjece.

Han skriver:

— — — Efter de store Kirkers Mening synes der ikke at være nogen Synd i, at et Menneske enten selv straffer eller lader andre straffe et andet Menneske, ej heller i, at han billiger de moderne Staters Straffesystem. Ja, ikke alene anses det ikke for Synd. men det kaldes endog en kristelig Pligt for det ene Menneske at straffe det andet.

Men Kirkelære (Klerikalisme) og Kristendom falder nu ikke altid sammen! Vi maa med Hensyn til dette samfundsvigtige Spørgsmaal se hen til selve Grundkilderne for den kristelige Lære, nemlig Kristus selv, hans Lære herom og de første Kristnes Opfattelse, saafremt vi ønsker Spørgsmaalet afgjort ud fra et kristeligt Synspunkt. — — —

— — — Kærlighedens Vej er den sikreste Vej. Den er ikke samfundsfarlig som Gengældelsens og de haarde Tvangs-Methoders Vej. Den fører ikke til at an-

bringe vor Næste i Fængsler (de kristelige Staters Universalmiddel mod Ondt), men i Hjem, hvor Venlighed frit Arbejde, Hensyntagen til den Enkeltes Karakter, har afløst Fængselsmetodens jernhaarde ubarmhjertige Tvang med dens Hundreder af karakterødelæggende og ofte barbariske Reglementer, der skærer alle over én Kam.

En dansk Præst, Johannes Munck, har her gjort et banebrydende Arbejde, da han omdannede en gammel jydsk Herregaard til Optagelseshjem for Forbrydere, Vagabonder og andre af Samfundets Elendige. Et Hjem, hvor Venlighed og Imødekommenhed har afløst Kulde og Ubarmhjertighed, hvor det Onde i Mennesket faar Lov til at kæmpe sin egen Kamp under fri Forhold med det Gode, hvor Frihed har afløst Tvang — et Sted, der ikke — som Fængslerne — skyes som et Helvede, men et Sted, hvor de moralsk og fysisk Nødlidende beder om at opholde sig.

Maatte den kristelige Tanke, der ligger bag Oprettelsen af dette Hjem, finde ud blandt Staterne og Folkene, saa deres Anskuelse om Straffens Berettigelse og Hensigtsmæssighed kan blive ændret — saa at Hjælp kan træde i Straffens Sted.

Naar Klokkerne kimer.

Nu er det ikke Kirkeklokkernes Kimen, jeg tænker paa, men derimod Straffeanstaltens Alarmklokker. Det er ikke nogen Hverdagsbegivenhed, men det sker dog engang imellem og da som Regel efter Mørkets Frembrud, og efter at Dagvagten er gaaet hjem. Men naar saa Klokkerne pludselig lyder rundt i de forskellige Hjem, hvor Funktionærene bor, da ved de, hvad der er sket. En Fange er flygtet. Hvem mon det er, og hvorledes er det gaaet til. Disse Spørgsmaal beskæftiger dem, medens de i Hast maa rykke ud og stille paa Anstalten. Her faar de den nødvendige Besked, og enhver bliver instrueret om sin Del af Opgaven. Det er som en Mobilisering af Militæret ved en Krigs Udbrud, kun i mindre Format. Der er feberagtig Travlhed med at ordne alt til Jagten, saa enhver ved, hvor han skal være. Blodhundene føres ud, og alt indenfor Ringmuren gennemses, hvis det ikke vides bestemt, at Fangen er udenfor Muren. I saa Tilfælde føres Hundene ud, og saa snart de har fundet Fangens Spor, begynder Jagten. En hver Jagt er jo i større eller mindre Grad interessant og spændende, særlig skulde en Løve- eller Tigerjagt være det, men en saadn Menneskejagt er ikke just interessant, den er i højeste Grad sørgelig. Dog kan den være uhyre spændende, særlig om den undvegne Fange er en af de farlige og tillige af dem, der forstaar at lede

Forfølgerne paa Vildspor. Er han dette, vil han fremfor alt søge snarest mulig at naa ud til Vandet, og ved at vade igennem dette udslette Sporet, saa Hundene ikke kan følge det. Derefter bliver Jagen mere vanskelig. Telefonen kimer ustandselig deroppe paa Slottet, alle Byer rundt om Horsens alarmeres. Fangens Signalement opgives. Vagter sættes ud. Paa Banegaarden bliver alle Tog gennemsøgte, der arbejdes under Højtryk, og snart er alt disponibelt Mandskab — Statspolitiet, Fængselsfunktionærer og kommunalt Politi under Udrykning, pr. Bil, Motorcykle, Cykle og til Fods ad alle Veje med Kæder udover Markerne. Skov og Krat afsøges. Det gælder om at fange Vildtet, før det kommer for langt bort. Jo længere man kommer ud, desmere aaben bliver Kæden, og Eftersøgningen mere vanskelig. Undertiden fanges de hastigt, men i enkelte Tilfælde kan det blive en langvarig Jagt. Det, som i mange Tilfælde bliver deres Ulykke under en saadan Flugt, er deres Kvindebekendtskaber. Politiet ved gerne Besked herom og regner med, at de vil opsøge disse, og dette leder i mange Tilfælde til deres Paagribelse.

Iblandt de ca. 500 Fanger i Horsens er der selvfølgelig mange, som sysler med Planer om Flugt. De fleste bliver aldrig iværksat. Af dem, der bliver det, er det kun for enkelte, det lykkes at naa udenfor Ringmuren, og selv disse bliver i Almindelighed hurtig indfangede. Selv om Chancen altsaa er lille, og Fangerne desuden maa regne med en alvorlig Tillægsstraf, i naa-

ge Tilfælde koster det dem en Tur i Prygjecelien, saa er der alligevel stadig nogen, der vover Indsatsen. Mange Gange er en saadan Flugt forberedt gennem lange Tider og har kostet mange Timers Arbejde i Natens Timer, som følgende Træk vidner om. Denne Flugthistorie stammer fra Tiden, før jeg kom til Anstalten, men er mig fortalt af en Funktionær ved samme.

Vedkommende Fange arbejdede paa en Vævesal, herfra skulde det være lykkedes ham trods al Visitation at udsmugle noget Tøj, som han saa havde gemt i sin Sovecelle. Heraf skulde han i Nattens Timer og uden Lys have klippet og syet en Habit, som han altsaa vilde flygte i. Det lyder ret utroligt, men saaledes blev det fortalt. Tillige havde han ved en Lejlighed tilegnet sig et Bor, som han ogsaa havde smuglet ud, med dette borede han Nat efter Nat Hul ved Hul i Loftet i sin Celle, som laa i øverste Etage, og en Nat var Loftet gennembrudt, og han kom nu op under Taget, hvor han i et Rum fandt noget Tovværk, som han benyttede til at fire sig ned i, og var nu i Baggaarden, og herfra slap han op paa Ringmuren, og det saa ud, som hans Anstrengelser skulde krones med Held, og han skulde vinde den eftertragtede Frihed, men ak, i samme Øjeblik, han kom op paa Ringmuren, kom just den vagthavende Betjent til Syne, og han tvang nu Fangen med en skarpladt Revolver i Haanden til et Tilbagetog, og han befandt sig atter paa den forkerte Side af Plankeværket. Imedens Betjenten slog Alarm, gemte Fangen

sig inde under et tæt Tjørnegærde, her skulde han have ligget i 2 Dage og ventet paa en Lejlighed, medens Jagten gik udenfor. Opsynet troede jo, at han alligevel var kommet over Muren, og det har været før, man fik Blodhundene. Den tredie Nat forsøgte han saa igen, men saa snart Fangen viste sig paa Muren, var Betjenten der igen, og han maatte atter tilbage, næste Dag fandt de ham saa yderst forkommen i en Kulbunke nede i Baggaarden.

Der har i mange Aar vist kun været en Fange, som det lykkedes at flygte, og ikke blev indfanget. Denne Fange havde været i lang Tid i Fængslet og var efterhaanden blevet betroet forskellige Arbejder, som det ikke falder i hver Fanges Lod at faa. En Dag var han saaledes beskæftiget i Gaarden med noget Malerarbejde, og her lykkedes det ham ubemærket at slippe over Ringmuren, og saavidt jeg erindrer, var han lykkelig naaet til Hamburg, hvorfra han ved Slægtninges Hjælp kom med Skib til Amerika.

En Dag, medens jeg var paa Anstalten, var der en Fange, som midt paa Dagen saa Lejlighed til at komme over Muren, og i vildt Løb satte han Kursen hen over Markerne ud mod Nørrestrand. Men Flugten var straks opdaget, og Forfølgerne var ham paa Sporet. Han havde taget en Baad ved Stranden og med den foran sig arbejdede han sig vadende eller svømmende over til den modsatte Side, hvor han skjulte sig i en Rørbusk et Stykke fra Land. Men en af Anstaltens Funktionærer,

som havde observeret dette, raabte til ham, at han hellere maatte komme i Land, de vidste dog, hvor han var, og skulde ellers snart hente ham. Derefter fandt Fangen det klogest ikke at udstrække den Film længere, da han dog ikke fik noget Udbytte heraf, og snart var han atter under det gæstfrie Slots Tag.

To andre Fanger, som brød ud, en Aften, naaede ikke længere end en Mils Vej syd for Horsens, hvor de blev fanget og ført tilbage.

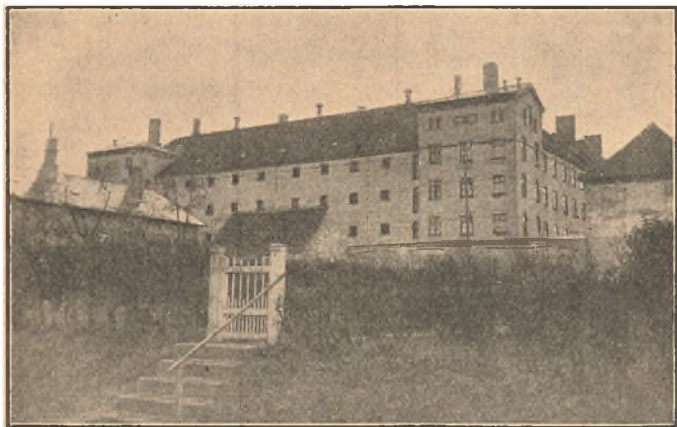
Jeg har ogsaa hørt eller læst om en Fange, som ogsaa om Dagen slap ud og løb hen i en Grusgrav tæt ved Anstalten og vilde her tage en Cykle og køre bort paa, men det løse Sand forhindrede Flugten, han kunde ikke komme ud af Grusgraven, og snart var Opsynet over ham og førte ham tilbage.

XVIII.

Afslutning.

I Almindelighed skulde man tro, at det var umuligt at slippe derfra, men Gang paa Gang viser det sig, at der er svage Punkter, og disse Punkter opdager Fangerne og baserer deres Flugtforsøg herpaa, undertiden kan det være Tilfældet, der puldselig giver dem en Chance, som de saa griber. Fælles for dem alle er Længslen efter den gyldne Frihed.

Mennesket blev ikke skabt til at være Trælle, men

Set mod Øst.

til at beherske Jorden. At det nu er blevet saa, at Mennesker skal indespærres som vilde Dyr, fortæller os med en forfærdende Klarhed, at der er kommet noget galt ind i Tilværelsen. En ond Magt, en Afgrundsmagt, overfor hvilken alle menneskelige Foranstaltninger vil vise sig frugtesløse. Men da Jesus lærte sine Disciple at bede, lærte han dem ogsaa den Bøn komme dit Rige. Vi lever i en Tid, da vi ikke alene ser Skyggerne af denne Verdens synkende Aftenrøde, men ogsaa skimter Morgengryet af dette Herlighedsrige, hvor Lysets Sejr vil være fuldstændig over al Mørkets Magt, og paa den Dag skal der sikkert ikke findes paa Jorden noget Tugthus.

Indholdsfortegnelse.

	Side
I. Forord til 4. Udgave	3
II. General Wrangels Slot med Billede set fra Sydøst...	5
III. Min Vej til Horsens Tugthus	6
IV. Udnefor Porten med Billede af Alléen	11
V. Indenfor Fængslets Mure m. Bill. af Fangegaarden	15
VI. Mit første Møde med Fangerne	19
VII. Et Overblik	20
VIII. Ledelsen med Billede af Kirken	22
Inspektøren	25
Lægen	28
Præsten	31
Betjentene	33
IX. Fra Fangernes Liv	36
Arbejdet	36
Fra Arbejdssalen	39
Fangernes Levevis	43
Kongens Fødselsdag	44
Juleaften	45
X. En Røverstat	47
XI. I Cellefængslet med Billede	52
Den oplagrede Tobak	56
XII. Smaa Træk fra Livet derinde	60
Uskyldig dømt	60

	Uldtrøjen	61
	To forlorne Sønner	62
	En Laas er ingen Forhindring	63
	At gnutte den	64
	Abnormsuppe	65
	Forkert Adresse	66
	Abens Flugt	66
XIII.	Ingen Dato	68
	Paa fri Fod	69
XIV.	Fangetyper	71
	Bulotti	75
	Arthur Jørgensen	76
	Nordentoft	78
	Hansen-Winding	79
	Hustrumorderen Barber Mehren	80
	De sorte Fanger	80
	Forskellige	82
	Gamle Søren Mathiesen	82
XV.	Religion i Tugthuset	83
	I Ensomheden	85
	Religiøse Fanger	87
	Den første Morder	94
	Hvad gøres der for Fangernes aandelige Genrejsning?	95
	En, der saa Syner	97
XVI.	Er det kristeligt at straffe?	98
XVII.	Naar Klokkerne kimer	102
XVIII.	Afslutning	106

„JYLLANDSPOSTEN“ skriver:

8 Aar i Tugthuset

er Titlen paa en lille Pjece, som Værkmester J e n s e n i Horsens har skrevet og udgivet paa eget Forlag. Forfatteren har i 8 Aar været ansat ved Tugthuset, og hans Bog, hvis Hovedindhold er en Række Betragtninger af opbyggelig Natur i Forbindelse med hans Gerning, giver en Række Oplysninger om Livet bag Tugthusets Mure og beretter mange Træk om de Fanger, han færdedes imellem.

^

„HORSENS FOLKEBLAD“

skriver:

8 Aar i Horsens Tugthus

hedder en lille Bog, som i disse Dage er udgivet af Værkmester I. P. J e n s e n, Tordenskjoldsgade 16¹, hos hvem den kan købes for 1 Kr. Den beretter en Mængde Smaatræk fra Fangernes Liv bag de graa Mure, mange ganske interessante. Iøvrigt er Bogen af opbyggeligt Tilsnit.

8 Aar
i Horsens Tugthus

faas hos Udgiveren og koster

==== **1 Krone.** ====

=====
Ved Køb af Partier gives Rabat.
Forsendes overalt pr. Efterkrav.
=====

Værkmester I. P. Jensen,
Horsens.

AVIS-BOGTRYKKERIEET
HORSSENS TELEFON 11